

ԱՎԵԴԱՔԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

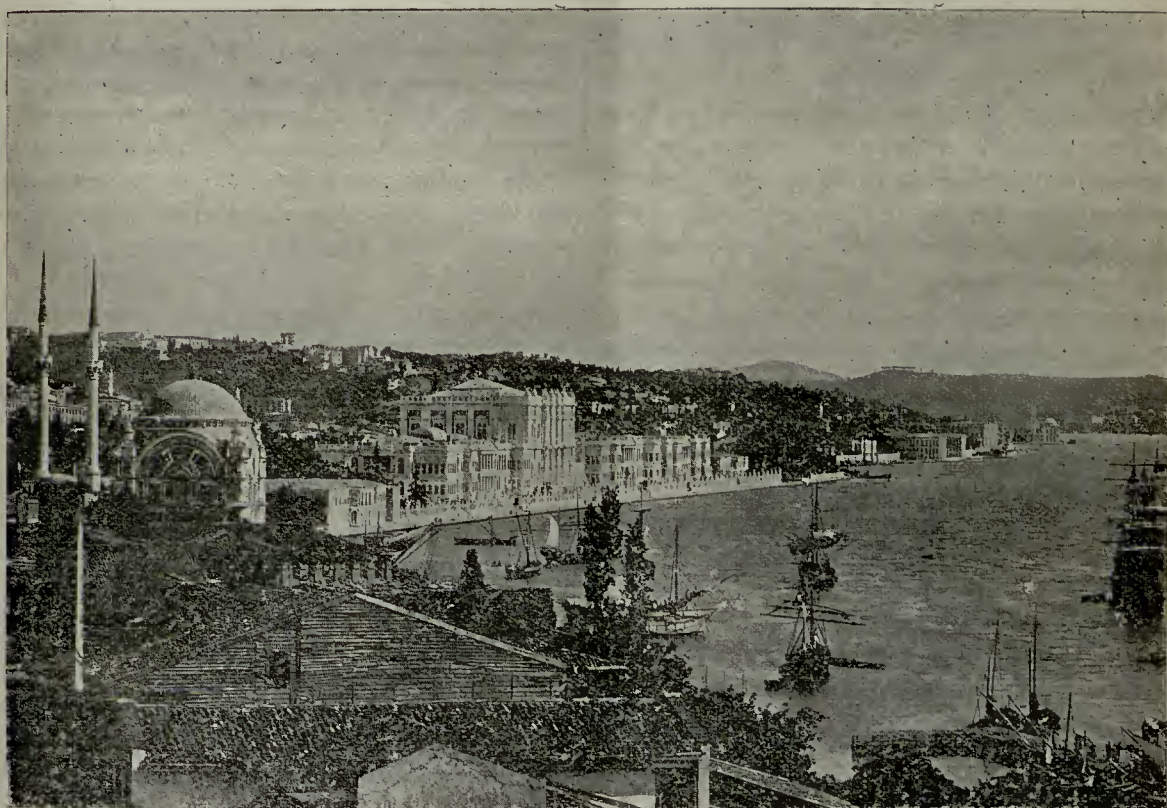
ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԳ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19, 1910

ԹԻՒ 8

ՏՈԼՄԱՊԱՂՁԷԻ ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏ

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	
Տարեկ. բանեգին	40 դգ.
Ամբիկայի հմր	2 Տու.
Անգղիոյ	8 շի.ին
Ուրիշ եր-	
Կերակրու ..	10 Յր.
2 Կու. քէ՛ հատը	40 փար-
Մանուցման գիները չափաւոր	

ԱՌԵՏԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅՏԵՐԷՆ, ՀԱՅԱՍՏԱՌ ԹՈՒՐԿԵՐԷՆ
Խմբագիրներ Հ. Մ. Ալեկ
Հ. Ս. Պարսնըմ
Յ. Գ. Գրիգորեան
Մ. Մինասեան

Պաշտպան Հասկա,
Կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AVEDAPER

A WEEKLY PAPER

ARMENIAN, ARMENO-TURKISH.

EDITORS H. M. ALLEN
H. S. BARNUM
H. K. KRICKORIAN
M. MINASSIAN

American Bible House
Cons/ple, Turkey

TERMS

An. Subscrip. Ps. 40
U. S. A. \$ 2
England Shils. 8
Other countries Frs. 10

Single Copy 40 Paras

Advertising rates on application

ՇԷՅԲԱՓԻՐԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Օթէլլօ

(Ձաբէ Լէ՛)

1.

Վկնետիկեան հարուստ ծերակուտականը, Պրապանթիօ, դեղեցիկ դուստր մը ունէր, ազնիւ Տեստեմոնան, որուն ձեռքը խնդրուած էր շատ մը հետամուտներու կողմէ, թէ՛ իր բազմաթիւ համեստ յատկութիւններուն, թէ՛ ալ իրմով ստացուելիք հարստութեան մը ակնկալութիւններուն համար։ Բայց իր երկրին ու գոյնին մարդերէն մէկը չկար զոր կարենար սիրել. որովհետեւ այս ազնւականն օրիորդը, որ մարդերու դէմքէն աւելի մտաւոր կարողութիւնները նկատողութեան կ'առնէր, եղականութիւնով մը որուն նմանելէ աւելի հիանալ կ'արժէ, իր սիրոյն իրը առարկայ ընտրած էր սեւամորթ Մաւրիտանացի մը զոր իր հայրը կը սիրէր և յաճախ իր տունը կը հրաւիրէր։

Տեստեմոնա բոլորովին դատապարտելի չէր անյարմարութեան համար այն անձին, զոր իր սիրող ընտրեց իրեն։ Յանձնելով թէ Օթէլլօ խափշիկ էր, բայց այդ ազնուական Մաւրիտանացին նուազ յատկութիւններ չունէր, որոնք զինքը այդպիսի ազնուատուն օրիորդի մը սիրոյն առարկան կրնային ընել։ Ան զինուորական մը էր, քաջ զինուորական մը, և Թուրքերու հետ տեղի ունեցած պատերազմներու առիթով իր զիւցազնական վարձուքով Վկնետիկեան զինուորական ծառայութեան մէջ հրամանատարի աստիճանին բարձրացած էր և կառավարութեան յարգանքն ու վստահութիւնը դրաւ։

Ան բաւական շատ ճամբորդած ալ էր, և Տեստեմոնա, ինչպէս սովոր են տիկիները, կը սիրէր լսել պատմութիւնները անոր արկածներուն, զորոնք կը քրքրէր ան իր հին յիշատակներէն. կոիւ-

ներ, պաշարումներ, մաքառումներ որոնցմէ անցած էր, վտանգներ որոնց հանդիպած էր ծովու և ցամաքի վրայ, անոր մազապուր պրծումները երբ խրամատ մը մտած էր, կամ գէպի թնդանթի բերանը իր արչաւանքը, և թէ ինչպէս գերի բռնուած էր ժպիրճ թշնամիէն և վաճառուած իր ստրուկ, թէ ինչպէս կեանք վարեց այդ պայմաններու տակ և յետոյ փախաւ. բոլոր այս պատմութիւնները աւելի հետաքրքրական կ'ընէին օտար երկիրներու մէջ տեսած իր շատ մը զարմանալի բաներուն նկարագրութիւնները, ընդարձակ անապատներ, վիպական քարանձաւներ, քարահանքներ, ամպածրար լեռներ ու քարաժայռեր, վայրենի աղզեր, մարդակեր մարդիկ, Ափրիկեան տեսակ մը մարդեր որոնց զլուխները ուսերնուն տակ կը բռնէին. այս ճամբորդի պատմութիւնները Տեստեմոնայի ուշադրութիւնը այնպէս կը շղթայէին որ, որ և է առանց եթէ տնական աշխատութիւններ ունենար աճապարանքով կը ձգէր զանոնք և կը դառնար անյազ ականջներով մտիկ ընելու համար Օթէլլօյի պատմութիւնները։ Պատեհ ժամէ մը օգտուելով Օթէլլօ Տեստեմոնայի առիթ տուաւ որ խնդրէ իրմէ լսել իր բոլոր կեանքին պատմութիւնը ընդարձակօրէն, զոր թէ և բաւական լսած էր, բայց մաս առ մաս, Օթէլլօ Տեստեմոնայի այս առաջարկը ընդունեց, և շատ արցունքներ խլեց անկէ, երբ իր երիտասարդութեան մէջ կրած յուսահատական հարուածներէն մէկ քանիներուն վրայ խօսեցաւ։

Երբ իր պատմութիւնը վերջացաւ Տեստեմոնա անոր տառապանքներուն համար շատ հառաչանքներ քաշեց և երդում ըրաւ թէ իր լսածները զարմանալիէ վեր էին, ցաւալի, հիանալիօրէն ցաւալի, և ըսաւ թէ կը փափաքէր մինչև իսկ չլսել, բայց նորէն ալ կ'ուզէր որ երկինք զինքն ալ այնպիսի մարդ մը ընէր։ Յետոյ շնորհակալութիւն յայտնեց (Տես երես 191)

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԳ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19, 1910

ԹԻԻ 8

ԽՍԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՀՈՐԻԶՈՆԸ

Հ. Մ. Ա.

ՀԱՓՈՒՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ. Խնչ բանէ կա-
խում ունի երկ-
րի մը բարգաւաճումը : Կը համարձակինք ըսել թէ
զանազան պատասխաններ պիտի տրուին այս հարց-
ման : Ոմանք պիտի յիշեն հարստութեան բնական
աղբիւրներ, ոմանք՝ աշխարհագրական դիրք, ո-
մանք ալ դիւանագիտութիւն իրեն բացատրու-
թիւն ազգային յառաջդիմութեան : Սակայն աւելի
պարզ բացատրութիւն մը կայ որ փաստի կարօտ
չէ համոզում ներշնչելու համար : Ազգային յառաջ-
դիմութեան պարզ դադարներն է բարւոք վարչու-
թիւն :

Ճափոնի պետութեան նշանաւոր բարգաւա-
ճումը ընդհանուր շարմացում պատճառեց, և
իրողութիւններու խնամեալ քննութենէ մը կը
տեսնուի թէ անոր ընդարձակման պատճառն է, ամէն
ուրիշ բանէ աւելի, գործերը վարել յստակ և
պաղարին գլխով : Երբ ազգային զգացումը իր
դերը խաղացած է և Ճափոնական նկարագրի զգա-
յական տարրը մշակուած, կը տեսնուի թէ կառա-
վարութեան տնտեսական աշխարհավարութիւնը
միշտ ամէն ուրիշ նկատումէ աւելի առաւելակիւ
եղած է : Ոչ ազգային կրօնին, ոչ ալ ցեղային նա-
խապաշարունակներու թոյլ տրուած է երբեք խառ-
նուիլ այն հաստատուն քաղաքականութեան, որու
նպատակն է գործնական ամուր հիմի վրայ դնել
ընթացք թէ՛ ազգային թէ՛ միջազգային յարաբե-
րութիւններու մէջ : Ճափոնի վարկն հիմա հաս-
տատուն է վարչային այս իմաստուն սկզբունքին
շնորհիւ : Ճափոնցիները Ռուս-Նապոլեոնական պա-
տերազմին վերջնապէս ի վեր ամենախիստ խնա-
յողութիւն կ'ընեն կառավարական ամէն շրջանակի

մէջ : Իր քաղաքագէտները, ինչպէս ըսուեցաւ,
«տնտեսագիտութեան վրայ ճարտարօրէն» չեն խօ-
սիր լոկ, այլ և երկուքը իրարու ներդաշնակելու
միջոցներ ի գործ կը դնեն : Սուտ ամօթ չունին
անոնք, և թէեւ «զէնքով պարծող գոռող ազգի
մը» պետերն են, չեն վարանիր իրենց զինուորա-
կան ծախքերը զեղչել, վախալով որ կանկաժ-կու
տան թէ իրենք ձանձրացած են սպառնալիսու-
թիւններու ծանրութենէն : Ճափոն, ուրիշ տէ-
րութիւններու՝ զոր օրինակ Գերմանիոյ՝ անմասն,
կ'աշխատի իր պետական պարտքը պակսեցնել ա-
մենախիստ խնայողութիւններ գործադրելով և
բացարձակապէս անհրաժեշտ եղածը միայն փոխ
առնելով : Այս կը հանգստացնէ հարկատուն, և ճամ-
բայ կը բանայ ապագայ անկաշկանդ զարգացման
Յետագայ թուանշանները կը հաստատեն այս խօս-
քերը :

1903ին Ճափոնի արտածութիւնը կ'արժէր 72,
840,000 Անգլ. ոսկի, 1909ին 96,480,000 : Զանա-
զան ճարտարութիւններու նուիրուած շրամազրու-
սը 17 միլիոն Անգլ. ոսկիէն գրեթէ 45 միլիոնի
բարձրացաւ : Առեւտրական նաւերուն տարողու-
թիւնը 657,000 տոննաշաւիէն 1,182,000ի հասաւ :
Վաճառքներու զինք հարիւրին 15 աւելցաւ միակ
բացառութեամբ բրնձի, որու պատճառն է հունձ-
քերու առատութիւն : Թռչակներու մէջ ալ նոյն
կանոնաւոր աճումը կը տեսնուի : Աշխատութեան
15 գլխաւոր ասպարէզներու մէջ այդ աճումը 30է
մինչեւ 120 եղաւ առ հարիւր : Գլխաւորապէս մի-
ջին և աղքատ դասակարգերու խնայողութիւննե-
րուն համադրւմարը 1903ին 3,720,000 Անգլ. ոսկի
էր, 1909ին 14,640,000 եղաւ : Սովորական զրա-
մատուններու յանձնուած աւանդը հինգ տարուան
մէջ գրեթէ 93 միլիոնէն իբր 180 միլիոնի բարձ-
րացաւ :

ԵՐԻՏ. ԳՐԻՍՏ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒՆ. Ուրախալի է որ ԹԵԱՆ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆ աշխարհի այժմու ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ. յարաճուն ոյժերէն մին Երիտասարդներու Գրիտոնէական Ընկերակցութիւնն է : Ահաւասիկ ամենալաւ ապացոյց մը թէ չարժուած մը, զխաւորապէս կրօնական իր նպատակով, ինչ կարող է ըլլալ, երբ կրօնապէս չունենայ իր մէջ անձկամտութեան յարանուանական տարրը և կազմապէս հաստատուի վարչային ամուր հիմի մը վրայ : Չենք վարանիր ըսելու թէ չկայ գործի աւելի լաւ կազմակերպութիւն մը քան երիտասարդներու այս ընկերակցութիւնը, մանաւանդ Ամերիկայի մէջ ուր ապշեցուցիչ արագութեամբ զարգացաւ : Ամերիկայի մէջ լոկ 1909ին 43 չէնք կանգնուեցաւ կամ ընդարձակուեցաւ 6,800,000 տուար ծախքով, իսկ դեռ չինուող կամ ծրագրուած չէնքերու արժողութիւնը 10,400,000 տուար կը հաշուուի : Հիւսիսային Ամերիկայի ընկերակցութեան ամբողջ գոյքը կ'արժէ գրեթէ 67 միլիոն տուար : Ամերիկայի մէջ գրտնուող անդամներուն համագումարն է 465,000 : Ուրիշ նշանակալից իրողութիւն մը սա է թէ տարուան մէջ կրօնական պաշտամունքի ներկայ գրտնուած են 4,055,000 անձեր, այսինքն նախորդ տարուանէն 2,260,000 աւելի : Ընկերակցութեան զանազան աշխատութիւններուն մէջ ոչ նուազ կարեւորն է իր կրթական գործը : Անցեալ տարի արձանագրուած ուսանողները 46,948 հոգի էին, և վճարուած թոշակը եղաւ 70,000 Անգլ. ոսկի :

Արդէն ծանօթ է թէ միջազգային ընկերակցութիւնը ձեռնարկած է այս սքանչելի կազմակերպութիւնը Թուրքիոյ մէջ ալ հաստատել : Շրջիկ պաշտօնեայ մը ունի հոս, Մր. Լրսըն Փ. Ձէյմպըրս, Պարտիզակի Տր. Ձէյմպըրսի որդին : Մնայուն պաշտօնեայ մը եւս խոստացուած է Կ. պոլսոյ համար, և յոյս կայ որ քիչ ատենէն անուանուի և իր գործին ձեռնարկէ՝ ներկայ տարին չլրացած : Կը սիրենք յուսալ թէ Թուրքիոյ երիտասարդները խանդով պիտի փարին այս գործին և մեծ աշխոյժով յառաջ տանին զայն :

ԿՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆ

Յ. Գ. Գ.

ՄՕՏԵՐՍ Միաց. Նահանգաց Վերմընթ համալսարանին մէկ յայտագիրը անցաւ մեր ձեռքը : Հոն պատահեցանք հետեւեալ յօդուածին : «Քոնկրէսին ընդունած կանոնի մը համաձայն Միաց. Նահանգաց ղինուորական պաշտօնեաներէն

մէկը կառավարութեան կողմէն կարգուած է համալսարանին մէջ իբրեւ փրոֆէսոր : Չինուորական գիտութեան և Ռազմագիտութեան, և Արուեստից և Գեղարուեստից ճիւղերուն արու ուսանողները պարտաւոր են երկու տարի ղինուորական վարժութիւն ընել և Ռազմագիտութիւն ուսանիլ չաբաթը 3ական ժամ : Այս դասերուն շարունակող ուսանողները համալսարանի վարչութեան կողմէ որոշուած համազգեստ հագած պիտի մտնեն կարգերուն մէջ : Չինուորական վարժութիւնները չաբաթը երկու անգամ տեղի կ'ունենան, որոնք թէև խիստ չեն, բայց ուղղաբեւ զիրքով կենալ և վայելուչ շարժումներ կը սորվեցնեն : Իւրաքանչիւր կարգի հայեցողական հրահանգութիւն կը տրուի արտասանութեամբ, դասախօսութիւններով և գործնական մարզանքով : Ասիկա, բացի Միաց. Նահանգաց ղինուորական վարժից կանոններէն, կը բովանդակէ նաեւ պատերազմական արուեստին տարրական սկզբունքները : Ուսանողներուն ատիճանի թիւ կը դրուի ինչպէս կը դրուի ուրիշ ուսմանց համար, և երբ իւրաքանչիւր կարգ շրջանաւարտ ըլլայ, անուններն այն ուսանողներուն որոնք ղինուորական ծառայութեան մասնաւոր ընդունակութիւն կամ կարողութիւն ցուցած են՝ պիտի ներկայացունին Միաց. Նահանգաց Չինուորական վարչութեան և երկրին օգնական Չօրաւարին, և ղինուորական ուսման և մարտագիտութեան մէջ երեք նշանաւորագոյն ուսանողներուն անունները պիտի ներմուծունին Միաց. Նահանգաց բանակի՝ արձանագրութեան մէջ : »

Մեր հասկցածին նայելով, ուրիշ չատ համալսարաններու մէջ ևս որդեգրուած է այս մեթոտը, և ուսանողները երկու տարուան միջոցին, իրենց դպրոցական գործերէն ետ չմնալու պայմանաւ, ռազմագիտութեան և ղինուորական կրթութեան կը հմտանան :

Այս բանը մեր ուշադրութիւնը մեր ժողովրդին համար կարեւոր խնդրի մը կը հրաւիրէ : Այսօր մեր գոյէճներուն և բարձր վարժարաններուն մէջ բաւական երիտասարդներ կ'ուսանին, և կը յուսանք թէ այս ուսանողներուն թիւը պիտի աւելնայ հետզհետէ, բան մը՝ որ հայրենիքին յառաջդիմութեան համար ամենակարեւոր է : Բայց ղինուորութեան խնդիրը այս մասին մեծ դժուարութիւն մը յառաջ կը բերէ : Այս բարձր վարժարաններուն վերջին կարգերու աշակերտները առ հասարակ 20—22 տարեկան երիտասարդներ են, որոնք բնապէս զգրոցը թողելով բանակը մտնել պիտի պարտաւորին : Ուսանողի մը ձիւները կամ

Սինեռը կարգին մէջ գտնուած միջոցին իր գիրքերը թողուլ և դօրանոցի նկուղներուն մէջ 2—4 տարի ժամանակ անցընելը շատ մեծ դժբախտութիւն կ'ըլլայ : Այսպէս չորս տարի միջոց տալէ ետեւ այս երիտասարդին նորէն դպրոց մտնելը և չրջանը աւարտելու համար երկու երեք տարի եւս ժամանակ նուիրելը դժնդակ բան է : Ուստի այս դասակարգէն երիտասարդներ իրենց 24—25 տարեկան հասակին մէջ թէ՛ ուսման մէջ թերի, թէ՛ վաճառականութեան կամ արհեստի մէջ պակասաւոր վիճակ մը պիտի ունենան : Երիտասարդի մը, որ տարիներով կեանք վատնած և իր կեանքին ամէնէն թանկագին մասը ուսման և գիտութեան նուիրած է, կեանքի բոլոր ծրագիրներուն այս կերպով տակնուվրայ ըլլալը և ճիշդ գործելու ժամանակ տակաւին ուսում սորվելու պէտք ունեցող գիրքի մը մէջ գտնուելը անփոխարինելի վնաս մըն է :

Ինչ կ'ըլլայ ասոր հետեանքը, կամ ուսման հետամուտ երիտասարդները իրենց զինուորագրական տարիքին զալէն առաջ պիտի մեկնին և ուրիշ երկիր պիտի փախնին, և կամ ուսման փափաքը թողելով առեւտուրի և արհեստի պիտի մտնեն : Ասոնց երկուքն ալ մեծ վնաս են հայրենիքին համար : Երբ մեր երիտասարդները օտար երկիրներ կը քաշուին, մենք մարդ կը կորսնցնենք, բուն մեզի օգտակար մեր երիտասարդ քաջերը կը կորսնցնենք : Անոնք պիտի երթան և ուրիշ երկիրներու դպրոցները պիտի դարդարեն, և յետոյ այդ երկիրներուն շահերուն պիտի ծառայեն : Եւ եթէ երիտասարդները ուսմունքէ հրաժարին և արհեստի ու առեւտուրի գառնան, այն ատեն հայրենիքը իր առաջնորդող մարդիկը կը կորսնցնէ : Բարձր վարժարաններու մէջ աւանդուած ուսումնականներուն նպատակն է քաղաքականութեան, գրականութեան, վաճառականութեան, արհեստագործութեան, բարոյականի և ուրիշ ամէն չրջանակի մէջ առաջնորդներ պատրաստել : Ուստի եթէ ինչայ ազդի մը բարձր վարժարաններուն աստիճանը, և պակաս այդ տեսակ գիտական հաստատութիւններու մէջ ուսանողներուն թիւը, քաղաքակիրթ ազգերուն մէջ այդ ազգին դիրքը ինչպէս վտանգին մէջ կը գտնուի : Կամաց կամաց անոր բանականները, նաւատորմիչները, գործարանները, արհեստները և վաճառականութիւնը ամէնն ալ օտար մասնագէտներու ձեռամբ պիտի կառավարուին և ազդը իրմէ աւելի գիտուն ազգերէ կախում պիտի ունենայ : Այսօրինակ վիճակ մը մեր հայրենիքին համար յոյժ մեծ չարիք մը և մեր Սահմանադրութեան համար յոյժ կործանարար հարուած մը պի-

տի ըլլայ : Այսօր մեզի համար ամենակարեւոր և ամենակենսական խնդիր է մեր բարձր վարժարաններուն թիւը և չափանիշը բարձրացնել և անոնց մէջ ուսում առնող մեր ուսանողներուն թիւը աւելցնել :

Արդ, այս խնդրին մէջ Ամերիկեան կառավարութեան ընթացքէն դաս մը սորվինք : Ուստի կը յանձնարարենք որ մեր երկրին մէջ գտնուած բարձր վարժարաններու յայտագիրներուն, երեք տարի շաբաթը երեք դաս տրուելու պայմանաւ, զինուորականներու յատուկ դասերը և ռազմագիտութեան կրթութիւնը նաեւ աւելցունեն, և այս դասերը աւանդող ուսուցիչներ կառավարութեան կողմէ ընտրուին, և նոյն իսկ այս ուսուցիչներուն թոշակին դպրոցներն ալ մասնակցին : Այս բանը կը կարծենք թէ օգտակար և արդիւնաւէտ կրնայ ըլլալ թէ՛ դպրոցներուն, թէ՛ ուսանողներուն և թէ՛ կառավարութեան համար : Այս կերպով երիտասարդ ուսանողներ ոչ միայն իրենց գործերէն ետ պիտի չմնան, այլ ռազմագիտութիւնը և զինուորական կրթութիւնը աղուոր մը պիտի սորվին կանխաւ, և ամբողջ դպրոցին մէջ թէ՛ հայրենասիրական զգացում, թէ՛ հնազանդութիւն և կարգապահութիւն պիտի արծարծուին և ընդհանրանան :

Արդեօք աղէկ չ'ըլլար որ այս խնդիրը լրջօրէն ինկատ առնեն մեր գոլէճներուն և բարձր վարժարաններուն վարչական մարմինները :

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ՀՍԿՈՒՄԻ ՊԱՆԵՐ

Եւ եթէ ալ ձեռքդ քեզ կը գայթակղեցնէ, կտրէ զանիկա ու քեզմէ ձգէ... Մատ. Ե. 30. Եւ ձեռքերնուս գործը հաստատէ մեր վրայ : Սաղ. Դ. 17.

Միշտ չարժուժով տիեզերքներ գոյութեան բերող ամենակարող ձեռքիդ հիասքանչ ճարտարութեան մէկ պղտիկ շիթով օծուած կը գտնեմ ձեռքերս, ով Հայր ամենազօր, երբ կեանքիս բազմապիսի պէտքերուն յարմարցուած ճարտարութիւնով մը կը գործածեմ զանոնք : Որչափ զարմանալի գործեր յառաջ բերած են այս պղտիկ, նիհար, ճապուկ մասները : Մարդկային ձեռքը. անոր բոլոր կարողութիւններուն ու յաջողութիւններուն փառքը հիւսել գրեթէ անկարելի է : Ան սքանչելիքներու նոր ստեղծագործութիւններ կ'ընէ սքանչելիքներու մեծ տիեզերքին մէջ : Աշխարհիս եօթը հրաշալիքները, որ դարերու ընթացքին մէջ եօթմասունն անգամ եօթը եղած են, անոր գործերն են : Մեքենական աշխարհին աշխարհի բարդ ու բազմատեսակ ճարտարութիւնները անորն են : Ծառտար-

արուեստի բոլոր տեսակները անոր յաջողութեան արդիւնքն են: Հապա գեղարուեստի աշխարհը, ո՞վ կրնայ լիութի պատկերացնել այդ ճիւղին մէջ ձեռքին ունեցած մեծ դերը: Տաղանդաւոր նկարիչը ձեռքի ու մատներու դիւթական շարժումներով գլուխ գործոց մը կ'արտադրէ. հոգիները հմայող ու վայելքներու անծիր ոլորտներ վերացնող երաժիշտը իր մատներու թրթռումով կը թրթռացնէ նաեւ մեր սիրտերը. ճարտարապետին հսկայ ու հոյակապ ձեռակերտները ցցուն ապացոյցներ են ձեռքին արուեստին. քանդակագործին գրոցը, որ պող մարմարին կեանք կու տայ կարծես, ձեռքին կը պարտի. իր արդիւնքը. ու բանաստեղծը, որ իր հոգիին մէջ ասուպներու պէս մարող զգացումներու կայծերը կը ծրարէ քերթուածի մը քանի մը տողերուն մէջ՝ իր զգայուն սիրտին յոյզի թեւերուն մէջ մեզ ալ օրօրելու համար քաղցր երազներով, ա՛ն ալ այս մատներուն պէտք ունի իր դիւթական ցալիկը, իր գրիչը, բռնելու համար՝ թէեւ ձեռքին այս բոլոր սքանչելագործութիւններուն ետեւը միտքն ու սիրտը կան իբրեւ բուն աղբիւր, բայց ձեռքը միջոցն է անոնց արտայայտութեան. առանց ձեռքի՝ թագուն գանձերու կամ ստորերկրեայ հանքերու պիտի նմանէին մեր մտաւոր ու հոգեկան բոլոր կարողութիւնները:

Եւ ի՞նչպէս բացատրել ձեռքին բարի սիրտի մը իբր գործակատար գործադրած բարեգործութիւնները, ինկածին ձեռք կարկանդակ, աղքատին գութի լուման երկարել, տկարներուն օգնել, լացողներու արցունքը սրբել, այս բոլորը և բիւրաւոր բարիքներ ձեռքերով կը գործուին: Աշխարհս գութի, բարիքի, շնորհի եղեմ մը դարձնողը ձեռքն է, եթէ բարի սիրտ մը ու ճշմարտութեան լոյսով առաջնորդուող միտք մըն է անոր շարժիչ ոյժը: Ինչպէս նիւթական աշխարհը ձեռքին չինարար աղդեցութիւնով կը բարգաւաճի, կը գեղեցկանայ ու նորանոր հրապոյրներով կը դարդարուի օրէ օր, նոյնպէս բարոյական աշխարհը բարեգործութիւններու, բարօրութեան ու ներդաշնակ կենցաղավարութեան հրապոյրներով կը պճնուի նորահրաշ: Միայն թէ մարդկութիւնը չինելու մեծ ու օգտակար բնագոյնն հետեւէր, միայն թէ բարեգործութեան ու չինարարութեան հետամտէր եռանդագին:

Բայց մեղք որ, որչափ որ մեծ է ձեռքին դերը չինութեան մէջ, նոյնչափ ալ մեծ, ո՛չ, անբաղդատելիօրէն մեծ է քանդումի մէջ: Ի՞նչ աւերներ գործած է այս նոյն ձեռքը իբր ինկած, գաղանադած, անխղճացած և անաստուածացած հոգիի մը

գործիք: Ա՛խ, մարդկութեան, ինկած մարդկութեան, մոլորած մարդկութեան քանդելու հրէշային մոլուցքը, ո՞վ կրնայ անոր առջեւ կենալ: Չաբի մը կործանող ձեռքով դրուած պզտիկ կայծ մը կրնայ ամբողջ քաղաք մը մոխրացնել ու բիւրաւոր ընտանեկան յարկեր կործանել. բայց, ա՛խ, մարդասպան ձեռքը, ձեռքը որ անմեղի մը արիւնով ներկուած է կարմրավառ, ձեռքը որ հրեշտակ մանուկ մը յօշոտելու չափ-գազանային է, ա՛հ, Աստուած իմ, մարդկային է այն ձեռքը: Այո, կան գող ձեռքեր, անարդար ձեռքեր, չարագործ ձեռքեր, բայց ոճրագործ, մարդասպան ձեռքը հրէշային, դժոխային է պարզապէս: Բայց այս բոլորէն աւելի դէշ վատ, անողորմ, անաստուած ձեռք մը կայ որուն գոսանալը ամենաշնչին պատիժ մը պիտի ըլլար անոր, եղբայրասպան ձեռքն է ան, կայէններու ձեռքը: Այո, այո, այս պզտիկ, ճապուկ, ճարտար ձեռքերով է որ կը զործենք պատերազմին աւերներն ու նախճիրներն ալ, այս ձեռքերով: Ա՛հ, աշխարհ երբ այսպիսի ձեռքերու աւերներուն ու սպանութիւններուն արիւնաներկ թատերաբեմ մը ըլլալէ պիտի դադրի... Երբ ձեռքին այնքան սքանչելիքներէն ու բարիքներէն ետքը, երբ կը խորհիմ կատարած քանդումներուն ու ոճիրներուն ալ վրայ, իբր հոգեկան մեծ պահանջի մը յագեցում, կը փութամ մեծ երկիւղածութիւնով խոնարհիլ առջեւ: Տէր իմ, և աղօթել Սաղմոսերգուն պէս, «Ձեռքերնուս գործը հաստատէ մեր վրայ» Աստուած իմ, տուր որ մեր այս ձեռքերը բան մը չգործեն զոր Դուն Գու հաստատումիդ կնիքովը չես գրոյմած: Յիսուս, ոյժ տուր ինծի որ աջ ձեռքիս չափ կարեւոր ու անմիջական սէրերս, փափաքներս, նախասիրութիւններս կտրեմ ինծիմ Գու սուրբ պատուէրիդ համեմատ, երբ անոնք կը գայլթակղեցնեն զիս, երբ անոնք դէպ ի ստորնութիւններու ճահիճին խորերը սուզելու համար կապարեայ ծանրութիւններ կ'ըլլան ուսերուս վրայ: Ա՛խ, երբ փորձութիւններու փոթորիկը կատղի փրփրադէզ ո՞վ մեծ Նաւուդիդ, ձեռքերս ձեռքերուդ մէջ առ, ինչպէս Պետրոսին, և վեր քաշէ զիս ալիքներու գոգերէն, որ չընկղմիմ թերահաւատութեանս պտուղքող հոսանքներուն մէջ: Երբ մեղքի փտախտը անդամալուծէ զիս, և ըլլամ անկարող ոտքերուս վրայ կենալու, բարի Բժշկապետ, բռնէ ձեռքերէս և այծեամի ոտաիւններով պիտի ընթանամ արդարութեան ու ճշմարտութեան ճամբաներուն մէջ: Ու մինչեւ անգամ մահուանս անկողինին մէջ նոյն այդ ձեռքերովդ բռնէ սառած ձեռքս ու բարբառէ «Տալիթա, կու՛մի՛դ» Համբոյր, Յիսուս, այդ պաշ-

տելի, խնկելի ձեռքիդ, որ ինձի համար դամուկեցաւ խաչափայտին վրայ, պաշտումի ու երկրպագութեան համարոյ: Այդ ձեռքերովդ օրհնութիւնդ խաչակնքէ վրաս, որ ըլլամ Նոր Ուխտիդ պատուոյ անօթ մէկ ձեռակերտը:

ՀՅՈՂԸ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՇՆՈՐՀԱՎԱԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՏԱՆ ՄԷՋ

Ի տունը Միացեալ Նահանգաց արեւելեան մասին մէջ կը գտնուէր, բայց ակամայ ընակեցաւ քանի մը նահանգներու մէջ: Եօթը տարի Ուաշինկթըն և հինգ տարի Քոլորադո քանտարկուեցաւ և, երբ աւարտեց Տիր Լոճի երկամեայ քանտարկութեան կեանքը ի Մոնթանա, իր ոճիրներուն յիշատակը այնքան նոր էր որ կառավարական պաշտօնեաները զանիկա նահանգին ստամանդուխը տարին և ըսին անոր որ ա՛լ չդառնայ: Երկաթուղոյ կառախումբի աւագակ և յետագակ եղած էր: Որովհետեւ երկաթուղիները անոր գործ և ապրուստ կը հայթայթէին, անգամ մը քիչ մնաց որ անոր փախուստին պատճառ ըլլային: Ան կ'աշխատէր բանտին գաւիթին մէջ, ուր ազիւս կը չինուէր և ծածկաբար երկու ընկուկէր ներմուծած էր բանտին մէջ: Բանտին մէջ պատրաստուած աղիւսները տափակ սալերու վրայ կը բեռցուէին, և սովորաբար օրը անգամ մը վայրաշարժ մը կու գար գաւիթը, դուրս կը հանէր բեռցուած սալերը, յետոյ պարապ սալեր ներս կը բերէր: Բանտարկեալներէն մէկը ըսաւ թէ ինք մեքենավարութիւն գիտէ, և այսպէս դաւը պատրաստուեցաւ: Օր մը կառախումբին պաշտօնեաներուն վրայ յարձակեցան բանտարկեալները, յաղթեցին անոնց և կառախումբը գրաւեցին, բայց ինքնակոչ մեքենավարը լծակը սխալ դարձուց, Կառախումբը ետ եկաւ գաւիթը և ըմբոստները պահապան ղինուորներուն մահացու հրացաններուն կրակին նշաւակ ըրաւ, բանտին հիւանդանոցը լեցուեցաւ, շատեր մեռան և ըմբոստութեան ոգին նուաճուեցաւ: Բայց այդ դաւը նիւթող մարդը խոյս տուաւ անյնաս: Անոր չարութեան ընկերները կը խորհէին թէ անիկա նախանձելի կեանք մը կը վարէ, վասն զի աւելի քան մէկ անգամ անոր ընկերները սպաննուեցան և ինք խոյս տուաւ: Աւելին կայ. բանտի կեանքին նկատմամբ բարի վկայութիւն կը տրուէր իրեն համար, թէեւ հեղինակն էր մէկէ աւելի դաւերու որոնք ուրիշներու վիշտ բերին: Հնգամեայ բանտարկութենէ ետեւ երբ նորէն ազատ արձակուեցաւ, զնաց Քալիֆորնիա, և այդ նահանգէն փախաւ ճիշդ ժամանակին, ուրիշ աւագակութեան պատ-

ճառաւ ձերբակալուելէ ինքզինք ազատելու համար: Եւ այսպէս կ'երկարի անոր ոճիրներուն արձանագրութիւնը:

Բայց այս խստացած ոճրագործը այն օրերը երբ կը սկսէր իր անուպայ կեանքը և դեռ բանտի մը ներսի կողմը տեսած չէր, կիրակի օր մը իրիկուան դէմ լսեց քարոզ մը որ թատրոնի մէջ խօսուեցաւ: Խօսողը ի պաշտօնէ քարոզիչ չէր, և ո՛չ քարոզը, ո՛չ ալ չըջալայրը կը յիշեցնէին սովորական եկեղեցոյ պաշտամունք: Բայց իրերը բուն իրենց անուններով յիշուեցան, և մեղաց վարձքը ամենապարզ լեզուով ներկայացուեցաւ: Նաեւ պատմուեցաւ Աստուծոյ սէրը առ մեղաւորս և շնորհքը որ «բոլորովին կարող ալ է ապրեցնելու» մարդիկը: Եւ բոլոր այն սեւ և մեղսայից տարիներուն մէջ այդ խօսքերուն յիշատակը մնաց, ոչ թէ չարունակ, այլ այդ խօսքերը միտք կու գային ժամանակ ժամանակ: Խաղաղականի փիտեւքը այլ եւս ապահով չէին, և մարդը ետ դէպ Արեւելք ճամբան բռնեց: Բայց ոստիկանութեան լուր տրուեցաւ. ան հող անգամ օտար մէկը չէր: Արեւելեան քաղաքի մը մէջ գիշեր մը փորձեց գողութիւն մը ընել, վիրաւորուեցաւ և ձերբակալուեցաւ: Փախաւ, բայց բրածեծ եղաւ և մարմինը ճմուռեցաւ մինչեւ որ կարծեց թէ պիտի մեռնէր: Երբ ապաստանելու տեղ մը կը փնտռէր, կէսգիշերուան ապաստանարան մը մտաւ և հոն խնամուեցաւ: Հիւանդանոցին մէջ խորհելու ժամանակ ունեցաւ, և միտք բերաւ բոլոր իր ամօթալի տարիները: Մտածեց թատրոնի քարոզին վրայ: Միտք բերաւ մօր մը աղօթքները, մօր մը որ կրնար ողջ կամ մեռած ըլլալ, չէր գիտեր, և որոշեց փորձել Քրիստոսի սէրը որ «բոլորովին կարող ալ է ապրեցնելու»: Օր ըստ օրէ կը համէր իր նոր կեանքին օրերը, մինչ դժուարաւ կը ճարէր իր օրապահիկը, և ամէն օր աղօթքով շնորհք կը խնդրէր նոյն օրուան համար: Մինչեւ որ վստահ չեղաւ թէ բաւական ղօրացած էր իր նոր կեանքին մէջ, չինտուեց իր մնացած սակաւաթիւ բարեկամները: Կ'ուզէր վստահ ըլլալ թէ ինք անպատուութիւն պիտի չբերէ անոնց: Բայց երբ նոր կեանքին երկու տարիները անցան, և շնորհքի մէջ բաւական հաստատուեցաւ, այն ժամանակ իր հայրենի տունը փնտռեց:

1906ի Շնորհակալութեան օրը նստաւ իր ալեհեր մօր հետ սեղան մը, զոր մայրը սարքած էր ամէնէն աղէկ կերպով, և լսեց անոր շնորհակալութեան հեղձամզձուկ և արտասուալից աղօթքը որդիի մը համար որ մեռած էր և ողջնցաւ նորէն:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Մ. ՄԵՆՏԵՆ

(ՏԵՄԵՐԱՆՈՒՄԻՆԵՐ ԵՔԵՆ ԿԱՐԵՆԻՆՆԵՐ ՎԵՐԺԱՐԱՆԱՅ)

Ելեկտրականությանը իբրև լույսի և ջերմության հոսանքը իրարմէ հիմնովին տարբեր ազդեցութիւններ կրնայ գործել մարդկային մարմնոյն վրայ երբ տարբեր քանակաւ ու տարբեր բնականութիւններով հաղորդուի։ Այսպէս, հանրածանօթ իրողութիւն մըն է թէ ելեկտրական զօրաւոր հոսանքի մը ազդեցութեամբ վայրկենապէս կը մեռնի մարդ. քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ ելեկտրական աթոռին վրայ նստեցնելով կ'անշնչացնեն մահապարտներն, Բայց, տարօրինակ թէեւ թուի, յարմար ուժգնութեամբ ու փոխադարձաբար տկարացող և զօրացող ելեկտրական հոսանքի մը միջոցաւ կարելի է վերստին կենդանացնել նախագոյն զօրաւոր հոսանքի մը ազդեցութեամբ անշնչացած մարմին մը։ Դարձեալ, ելեկտրական այսինչ չափով փոփոխուող ելեկտրական հոսանքի մը միջոցաւ կրնանք արթնցնել քլորոֆորմի կամ եթերի շնչողութեամբ և կամ թմրեցուցիչ հիւանդութեամբ կատարելապէս անզգայացած անձինք։ Կարգ մը դեղերու նման ելեկտրականութիւնը նպաստաւոր կամ մահացուցիչ ազդեցութիւն կը գործէ իր քանակին ու գործածութեան կերպին համեմատ։ Քանի մը տարի առաջ կատարուած մի քանի փորձերով ապացուցուեցաւ թէ ելեկտրական խիստ կարճ ցնցում մը կրնայ վերակենդանացնել ելեկտրական աթոռին վրայ մահացուած մարդիկը։ Մահապարտներ ելեկտրական աթոռին վրայ անշնչացուելէ յետոյ վերակենդանացած են այսպիսի փորձերով։ Տր. Բոպինովիչ յաջողած է հնարել ու գործածութեան դնել ելեկտրական մեքենայ մը որուն շնորհիւ դիպուածաւ ելեկտրական սաստիկ ցնցումներէ մեռած և կամ եթերի ու քլորոֆորմի շնչողութեամբ այլեւս չարթննալու սաստիճան ընդարմացած անձինք կրնան վերակենդանանալ իրենց մահացու թմրութենէն։ Ելեկտրական այս գործին կոչուած է կարեւոր ծառայութիւններ մատուցանել վիրաբուժական գործողութեանց առթիւ քլորոֆորմով կամ եթերով քնացած հիւանդներն արթնցնելու գործին, քանի որ այժմու մեթոտները թերի են ու երբեմն անկարելի կ'ըլլայ վերակենդանացնել անզգայացած հիւանդը։ Տիկին Բոպինովիչ խիստ շահեկան փորձեր կատարած է այս գործիով շուներու վրայ, որոնք քլորոֆորմով կամ եթերով այն սաստիճան թմրած

վիճակի մը ենթարկուած էին որ շնչողութիւնն ու սրտի բարախումները դադարած էին կատարելապէս։ Ելեկտրական չափակցեալ հոսանքներու միջոցաւ տիկինը յաջողեցաւ վերակենդանացնել այս շուներն, որոնք ուրիշ որեւէ միջոցաւ չէին կրնար այլեւս վերակենդանանալ։

Մարդու վրայ ալ յաջողութեամբ գործածուած է այս զարմանալի մեքենան։ Կին մը ծանրակշիւ թմրութեան ենթարկուած էր մորֆինի միջոցաւ ու այլեւս վերակենդանութեան որեւէ յոյս չէր երևեր։ Ուրիշ ամէն միջոցներ բոլորովին ապարդիւն մնացին, բայց Տիկ. Բոպինովիչ կրցաւ իր ելեկտրական գործին միջոցաւ կէս վայրկեանէն վերակենդանացնել գործնականապէս մեռած այդ կինը։

Կարելի է ապագայ ելեկտրաբժ Գոշալէւ. Վերջերս գիտական բարձր հեղինակութիւն մը յայտարարեց թէ կրնանք այժմ գուշակել ապագայ երկրաչարժի մը տեղն ու ժամանակը և թէ Սան Ֆրանսիսքոյի ու Մոսկոյի երկրաչարժներուն առթած կեանքի կորուստը տեղի չպիտի ունենար եթէ այդ քաղաքներու բնակիչներ կրցած ըլլային օգտուել գուշակելու այս կարողութենէն։ Այսպիսի յայտարարութիւններ, որ ժողովրդային մամուլին մէջ չափազանցուած գոյներով կը ներկայացուին, հիմնուած են սա տեսութեան վրայ թէ երկրաչարժները արդիւնք են երկնային մարմիններու երկրի կեղեւին փափուկ հաւասարակշռութեանը վրայ ունեցած ազդեցութեանց։ Այսինքն, մահաւորապէս լուսնի ու աստիճան մըն ալ արեւուն քարշողական ազդեցութեանց տակ երկրի կեղեւին ինչ ինչ մասերը կը կորսնցնեն իրենց հաւասարակշռութիւնն ու այսպէս ծնունդ կու տան երկրաչարժի ցնցումներուն։

Դիւաւորաբար լուսինը երկրաչարժներու իբրեւ պատճառ ներկայացնող այս տեսութեան դէմ հարկ իսկ չէ երկրաբանական կամ աստեղաբանական առարկութիւններ յառաջ բերել, քանի որ անցելոյն մէջ պատահած երկրաչարժներու և լուսնի հակումներուն կամ արեւու բիծերուն միջեւ կապակցութիւն մը չեն նշանակել ցուցակագրութիւնք։ Ըստ այս տեսութեան լուսնի որոշ դիրքերուն կը համապատասխանեն մեծ երկրաչարժներու թուականները։ Ֆլամարիոն Աստեղաբանական Ընկերութեան մէկ տեղեկագրին մէջ ներկայացուցած է զլիաւոր երկրաչարժներն իրենց ժամանակագրական շարքով, որմէ պայծառօրէն կը տեսնուի թէ պատճառի և արդիւնքի յարաբերութիւն մը չէ եղած այս երկրաչարժներուն և լուսնի դրից միջև։

Ամէն մարդ կրնայ վերլիչել պարագաներ իր կեանքին մէջ, երբ մօտակայ խոհանոցէն եկող ա-
խորժեղի հոտեր ոչ միայն իր ակորժակը բացին այլ
նաեւ իր ստամոքսին մէջ յառաջ բերին կրծուելու
այն տեսակ զգայութիւններն որ մարսողական
հիւթերու առատ հոսումներէ միայն ծնունդ կ'առ-
նեն: Ախորժեղի հոտը, այսպէս, մարդուս մարսող-
ական հիւթի մասնները խանդալից գործունէու-
թեան կը դորդէ ու մարսողական առատ հիւթ կը
հայթայթէ ներս առնուած կերակուրին: Մինչդեռ,
ընդհակառակը, անախորժ հոտեր նոյնքան ստու-
գապէս հակառակ արդիւնք մը ապով մարսողական
հիւթերու ծորումը կը ցամբեցնեն ու կերակուրի
մարսողութիւնը կը դանդաղեցնեն ու կը դժուա-
րացնեն: Շատերու վրայ խիստ որոշ է անուշահոտ
բուրումներով և անախորժ հոտերու ունեցած ազդե-
ցութիւնը, Կան մարդիկ որ արտօմառնուք կ'ունե-
նան այսինչ հոտը առնելով և կամ գլխու ցաւ: Նոյն
խակ վարդի բոյրը գրգռիչ ազդեցութիւն մը ունի
ոմանց վրայ, Ձուկի հոտէն միշտ արտօմառնուք
կ'ունենար կին մը ու չէր կրնար ուտել որեւէ կե-
րակուր երբ այդ հոտն առնէր, և սակայն ճիշդ այս
նոյն կինը ակորժակով կրնար ձուկ ուտել, եթէ

անոր հետը չանհերքաւ : Մարդիկ որ այսինչ կերակուրէն հիւանդացած են՝ երբեմն ամիսներով ու նոյնիսկ տարիներով զգուանք կը դզան անոր հոտէն : Զինուոր մը , որ բանակին մէջ շատ առիւթ ուտել առիպուած ըլլալով զանաւոր էր անկէ , քանաւոր տարի վերջ չէր կրնար հանգիստ ճաշ մը ընել որեւէ տեղ ուր ստիկ հոտ կու գար : Ախտաբանական երեւոյթ մըն է այս , որ ցոյց կու տայ թէ՛ անախտութիւնը որ անոր յետոյ անհապապ ազդեցութիւն մը կը գործեն մարդու մարսողութեանը վրայ և թէ՛ ո՛րչափ կարեւոր է անախտութիւնը հոտերէ պաշտպանել մարսողական տկարութիւն ունեցողներն մասնաւորապէս :

Բայց անուշահոտ բուրուաններն ալ մեծապէս նպաստաւոր են մարսողական գործողութիւններն դիւրացնելու և արագցնելու համար : Արեւելեան ազգեր աւելի կը գնահատեն անոյշ բուրուաններու այս արժէքը քան Արեւմտեան ազգեր : Նշանակելի աստիճանաւ դարգացուցած են անոնք անուշաբոյր հոտերու ամօքիչ ազդեցութիւնը ճաշակող կարողութիւն մը : Ծամբորդներ կ'ըսեն թէ շատ մը արեւելեան ժողովուրդներու մէջ սովորութիւն եղած է ճաշէ վերջ պահ մը նստիլ հանգարտ , երբ սենեկին մէջ անուշաբոյր նիւթի մը մառախուղը խուսկի ծուխին նման կը սփռուի : Կամ եթէ յարմար չըլլայ այս բանը , իւրաքանչիւր մարդ անուշահոտ իւղի մը սրտակը կը շնչէ պահ մը : Նոյն իսկ ամէնէն աղքատներն այս սովորոյթն ունին , որովհետեւ աղքատ թէ հարուստ ամէնն ալ փորձառար հասկցած են թէ այսպիսի սովորոյթ մը կը կազդուրէ իրենց ջիղերն ու կ'օգնէ իրենց մարսողութեան : Եւ չմտնանք ըսել թէ մեր կերած կերակուրին անմարս մնացած բաժինը դրամական մակում մըն է անօգուտ , և թէ մարսողական գործողութեանց այս գրգիռը որ անոյշ բուրուաններէ կ'առթուի , մեծագոյն քանակութեամբ անուշաբոյր կը ջամբէ մեր մարմնոյն :

Կարելի է , ուրեմն , հոտառութեան զգայարանին միջոցաւ օժանդակել մարսողութեան : Մարսողական տկարութիւն կամ խանգարումներ ունեցող անձինք կրնան անոյշ բուրուաններ ալ օգտակարապէս գործածել իրենց հիւանդութեան իբրեւ դարման : Հոտառութեան զգայարանին ծառայութիւնները լաւ մարսողութեան մասին աւելի և աւելի պիտի գնահատուին անտարակոյս ապագային մէջ :

Պարզ ուստումով կարելի չէ երկինք ելլել , այլ պէտք է սանդուղ հաստատել և երկրէ երկինք բարձրանալ :

ՅՈՂՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ՅԵՂԻՆ ԶԱՅՆԸ

Հի՛ն դարերու անձաւներէն կու գայ ան , Այնքան հրգօր , այնքան վըսեմ , մեծագոռ , Կ'արձագանգէ բարձունքներէն պատմութեան , ժամանակին համայնակուլ ծոցէն խոր :

« Ես անդրանիկ , մեծ բնագոյնեմ մարդկութեան , Միացումի անունն եմ ես ամրակուլ , Եւ պիտի պինդ զօղեմ սերունդս յաւիտեան , Զայն քակաւուլ յամառ փորձերն են ի զո՛ր :

« Ես ծնայ այն մեծ հոգիներն հինօրեայ , Որոնք փառքիւ համար պայքար մղեցին , Ու պատմութիւնս անոնց գործին միշտ վրկայ , Եւ կը պանծամ յուշըդիւ անոնց ըրածին :

« Ունիմ անթիւ յաղթանակներ փառապանծ , Որոնց երբեմն լեռներ տըւին արձագանդ , Ու մեծութեան , փառքերու մէջ չափազանց Մոռցայ անկումս , մոռցայ հարուածն ու վըտանդ :

« Բայց շատ անգամ ցընցըւեցայ հիմնապէս , Արեան կարմիրն եղաւ փառքիւ ծիրանին , Ու մեծաշենչ երազները ինկան վէս , Իբր ասուպներ նետուած ծոցէն անհունին :

« Կը բարբառիմ հնչեղ ձայնովս դարաւոր , Պէտք է լսել պատգամները պերճախօս , Պէտք է անջինջ պաշտամունքըս փառաւոր Յաւերժացնել արեամբ , քերտով մշտահոս :

« Պէտք է կանգնել յիշատակներս հընաւանդ , Պէտք է շինել հին կոթողներս մեծութեան , Պէտք է սէր , լոյս ու գիտութիւն մանաւանդ , Վերածնունդիս ըլլան հիմերն յաւիտեան :

« Վերջին ճիգ մ'ալ , իմ ծընունդներ զիւցաղուն , Ա՛յ փշրեցան չըղթաներըս գերութեան , Վերջին ցանք մ'ալ , պիտի կանգնիմ հաստատուն , Օ՛ն , ինձ համար հնչեց փողը յարութեան »

ԿԻԼԻԿԵՏԻ

ՏԱՐՕՆԷ

Աւետարանչական պտոյտներու առթիւ մասնաւոր հետաքրքրութեամբ մը կ'այցելեմ Տարօնի վանքերը : Անցեալ Դեկտեմբեր հանդիպեցանք անոնցմէ մէկուն , որուն մէջ կը գտնուին երկու վարդապետներ , երկու լուսամտի դասաւանդներ և ի մէջ այլոց 40 աշակերտներ : Դասաւանդներ հաճեցան և փափաքեցան որ քարոզեմ աշակերտաց , Բայց վարդապետը Սբ. Դիւքը ձեռքէս խլեց և մէկդի հրեց , և ընդմիջելով ըսաւ ինձ , « Պատուելի , Էրմէնի եղիբ , Էրմէնի » Եւ սկսաւ ինձ քարոզել որ Էրմէնի ըլլամ : Սենեակին մէջ հրաժեշտ առնելու պահուս , ճամբան

քիչ մը տեղ հետս գալով զիս մեղքնալով կը խրատէր, կը յորդորէր, ետեւէս կը պոռար որ էրմէնի ըլլամ: Հապա տգէտ ժողովուրդը, ո՛հ, անոնք կը խորշին, կը սոսկան ինչ: Քանզի այնպէս սորված և համոզուած են թէ Բողոքականներ էրմէնի չեն, հապա չորս գլուխով և բազմատանի հրէշներ: Քիչ զարմանա՞նք ժողովուրդին այս կարծիքը ունենալուն համար, բայց շատ զարմանա՞նք և ցաւինք այն կղերականներուն վրայ որ մտաւորապէս աղքատ և սնանկ են, և չեն գիտեր մինչեւ իսկ կրօնական և ազգային կապերն և զսնազանու-թիւնները:

Աւետարանական Եկեղեցին Մայր Եկեղեցիէն բաժնուեցաւ. կրօնական, ազատական գաղափարներուն համար վաճառուեցաւ Մայր Եկեղեցւոյ ծոցէն, բայց երբեք չբաժնուեցաւ Մայր Հայրենիքէն և ազգային կեանքէն և ոգիէն: Ան ազգային խաչն ու ճակատագիրը կրեց և ազատագրական փշոտ ճանապարհէն հաւասարապէս ընթացաւ: Ան ազգային յոյսն և իտէպը տածեց ամէն ատեն: Բողոքականութիւնն ալ Վերմէնի միլլէթին յատուկ ճոճաւ մէլէի միւսթէսնա՞յի Համիտեան Հայաջինջ օրէնքներուն երկաթեայ կենսամաշ լուծը կրեց, ջարդեր և կոտորածներ տեսաւ. բռնակալութեան սուրն և հուրը այրեց ու քանդեց նաև Հայ Աւետ. Եկեղեցին: Վկայ են ընդհանուր ջարդերը և Ատանայի զոհերը: Յօդուածագիրս հանգուցեալ հայրը իր հայրենասիրութեան և Հայասիրութեան համար յօշոտուեցաւ բռնակալութեան բորենիներէն 1904ի Սասնոյ երկրորդ ջարդին: Բողոքականութիւնն ալ Օսմ. հայրենիքին և Հայոց ազատութեան համար ազնիւ անձնաւորութիւններ զոհեց, անթիւ զոհողութիւններ ըրաւ: Հայ ազգին նիւթական, բարոյական ու մտաւորական բարեւոյթն համար բանիւ ու գործով անհուն աշխատութիւն թափեց: Բողոքական ամբիոնը ազատամտութիւն ու ճշմարիտ անձնուիրութիւն մշակեց, Բողոքական գրիչը ճշմարտութիւնը պաշտպանեց: Եւ դպրոցները լուսաւորութեան և ազատութեան ոգին արծարծեցին:

Սակայն կը ցաւինք որ քայլի տգէտ և անուս կղերականութիւնէն, կարգ մը նորելուկ, կրօնքի թշնամի, իմաստակ յեղափոխականներ, դէթ Տարօնի մէջ, գիտնալով, հանդերձ թէ արիւնը ջուրի չփոխուիր, կը համոզեն տգէտ ու միամիտ ժողովուրդը, որպէս թէ Բողոքականութիւնը Հայ ազգին ամբողջութեան կոտորակիչն է: Եւ սուտերով ու նախապաշարութիւններով մեզի դէմ կը գրգռեն տգէտ ամբոխը: «Բողոքականներ խաչադոյր են»

Կ'ըսեն: Ճշմարտութեան դէմ հայհոյանք ու ջուր ծեծելու ձրի աշխատանք: Մենք արգահատելի նայուածք միայն կը նետենք ասանկներուն: Եւ կը շարունակենք մեր փշոտ ճանապարհը, քարոզել ժողովրդեան Քրիստոսի փրկարար պատգամը, Աստուծոյ կենսատու խօսքերը: Եւ Հայ Աւետ. Եկեղեցին ու պաշտօնէութիւնը կը ջանայ բարերար միախառնալ նիւթական ու բարոյական աշակցութեամբ Հայ բազմակարօտ ժողովրդեան բարոյական և հոգեւոր կարօտութիւնները լեցնել ու ցաւերը մեղմացնել: Հայ Աւետ. ամբիոնը Աւետարանի հոգիով և ճշմարտութիւնովը նկարագրի շինութեան ազդակն է: Այս ճշմարտութեան հանդէպ թշնամական արարքը կը նմանի յետադիմական թուրքերուն: Հայուն դէմ ըրած ամբաստանութեան թէ Հայուն և կուսակցութիւններուն ամէն կրթական ու յառաջդիմական ջանքերը անջատողականութեան ձգտումներ են:

Սակայն կը կրկնենք որ արիւնը ջուր չըլլար: Եւ Բողոքականութիւնն ալ ոչ նուազ իրաւունք ունի պարծենալու հայրենասիրութեան և Հայասիրութեան համար անցեալին և ներկային մէջ: Եւ այս երկու ազնիւ յատկութիւնները երբեք մենաշնորհ չեն կուսակցականներուն: Տեսան մերոյ Յիսուսի հրաշալի, կենսաբեր Մենդեան տօնին առթիւ Տարօնի լուսամիտ և գործունեայ Եպիսկոպոսը հրաւիրեց Մշոյ Գերման Որբանոցի երկուսուսանողները եկեղեցական արարողութեան և հոգեցունց պաշտամունքին: Ստուար բազմութիւն խոնուած էր Սուամանարի եկեղեցին: Ներկայողութիւնն ու պաշտամունքը հոգեչունչ և տպաւորիչ էին: Սրբազան Եպիսկոպոսը, Սարախանեան, հետեւեալ հակիրճ և սրտագրաւ խօսքերը խօսեցաւ ժողովրդեան. «Քրիստոնէական այս ամենաբնորոք և հրաշալի Տօնը, ողորմանութեան, գթութեան և մանաւանդ մարդասիրութեան տօն մըն է: Աստուծոյ ողորմութիւնը, գութը և մարդասիրութիւնը այնքան շատ և անհուն են որ իր Միածին Որդին աշխարհ զրկեց մեզի պէս մեղաւորներուն փրկութեան համար: Ուստի մենք ալ գթութեան, ողորմութեան և մարդասիրութեան այս հոգիով լեցունք և առատութեամբ նուիրենք մեր կարօտ արիւնակից եղբայր և տառապեալ, աղքատ, թըշուառ և բանտարկեալ մարդոց»: Յետոյ Սրբազանին թոյլտուութեամբ յօդուածագիրս հետեւեալը խօսեցաւ: «Բողոքական և Լուսաւորչական Եկեղեցիներու յարաբերութեան տեսական, օգտակար և բաղձալի համաձայնութեան, և հուսկ ուրիմի ապագայ ձուլման մաղթող և ցանկացող մըն եմ: Այլ թող կորնչի կեղծաւոր և տգէտ կղերականութիւնը, թէ՛ Լուսաւորչականութեան թէ՛ Բողոքականութեան մէջ: Մենք որ այսպիսիներ զեռմայր և որդի եկեղեցիներու մէջ պատռնչներ կը կանգնեն: Այլ բաւական է որ իրարու կոնակեն»

գարններ, ընդ ակամբ նայինք, նախապաշարունակ-
րով ու թիւրիմացութիւններով լարուած մնանք
իրարու դէմ: Բողոքականութիւնը Լուսաւորչա-
կանութեան հակառակ չգործեր երբեք, այլ հաւատք
առ Հայրն Աստուած, ձգտում Բրիստոսի նմանելու
և Սբ. Հոգիին առաջնորդութեամբ աշխատիլ
Բրիստոսի Թագաւորութիւնը տարածելու, ասոնք
են անոր հիմունքը: Ո՞չ ապաքէն Մայր Եկեղեցին
ալ այս նոյն ձգտումն ունի: Հայկական վերակեն-
դանութեան արշալոյսը բացուած է ու կը յուսամ
որ մօտ ապագայի մը մէջ Մայր Եկեղեցին տկնալ-
լուած գիշորութիւնները պիտի ընէ և այն ատեն
50,000 Բողոքականներ անոր ծոցը մտնելով
հօր ոյժ մը պիտի ըլլան Բրիստոսի դրօշին տակ:
Միսիոնարութիւնները բարոյական շարժառիթնե-
րով միայն կը գործեն մեր մէջ, և անոնք բա-
րոյական օժանդակ ոյժեր պիտի ըլլան: Մուշի
Գերման միսիոնարութիւնն ալ լոկ բարիք դոր-
ծելու հոգիով տոգորուած կը գործէ մեր մէջ: Ա-
նոնք յանուն Աւետարանին և Բրիստոսի միայն ահա-
զին զոհողութիւններ կ'ընեն: Անոք և թշուառ որ-
բեր կը կերակրեն, լաւագոյն խնամք կը տանին և
Բրիստոնէական նկարագիր չինելու համար կը դաս-
տիարակեն զանոնք: Մեր չնորհակալութեամբ ու
երախտագիտութեամբ գէթ քաջալերենք զանոնք:»

Ժողովուրդը ազգութեցաւ այս խօսքերէն և ու-
րախ էր, քանզի Մուշի մէջ առաջին անգամն էր որ
Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Բողոքական պաշտօնեայէ մը
սիրոյ և միութեան ձայնը կը լսէր: Կը մաղթեմ
որ բոլորս մէկ ըլլանք ի Բրիստոս:

Մուշ
1910 Յունի. 5/19

Շրջիկ Կաթարանի
ԲԵՆԻԱՄԻՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՕՍՄ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՐԻՐ ԶԾՆԱՒ ԱՐԴԵՐ

Երբ Յուլիս 11ին Սահմանադրութիւնը հռչակ-
ուեցաւ, մեր զրազէտներէն ու յողուածագիրներէն
ոմանք գրուատալից, փալուէն ու լաւատես էջեր
նուիրեցին Թուրքիոյ թանկագին ու նուիրական
ազատութեան որ մեծամեծ զոհողութիւննե-
րով գնուեցաւ: Բայց այժմ ցաւալի է տեսնել
թէ գրողներէն ոմանք կարծիքը բոլորովին փոխ-
ուած է, և Սահմանադրութեան նկատմամբ յոռետես
զաղափարներ կը յայտնեն, իբր թէ ան բնաւ Օսմ.
հայրենիքին համար բարիքի նոր աղբիւր մը ընծա-
յած չըլլար: Իրաւ, թէեւ ազատութենէն ասոցին
հիմնական բարեկարգութիւններ տեղի չունեցան,
ու երբեմն տեղ տեղ մեզ խռովելու և յուսահատե-
ցնելու աստիճան հակասահմանադրական ցաւալի
դէպքեր ու շարժումներ երեւցան, բայց ի՞նչ ան-
գամ մը միտք բերենք հին ոէթիմի օրով գործուած

այն անպատկառ չարութիւնները որոնք մեր նիւ-
թական, մտաւոր ու բարոյական չքնաղ կարողու-
թիւնները կը ջլատէին ու կը մահացնէին, պատ-
ճառ ունինք լաւատես ըլլալու:

Շատ որոշ կը յիշենք բռնակալութեան օրով
մեր նիւթական կորուստները որոնք մեզ թշուա-
ռացնելու ու փճացնելու հանգամանքն ունէին:
Յայտնի է որ Համիտեան վարչութեան ատեն մեր
դրամները կը շտալուէին յոռմալէտս, այս ինչ Խա-
ֆէէին, փոխին կամ գոմիւշէրին բերանը գոցելու,
որպէս զի մենք անոնց վայրենի զգացումներուն
նշաւակ չի դառնայինք: Վերջապէս անոնց ընչա-
քաղց տենչանքներուն գոհացում կու տայինք որ-
պէս զի ազատ ըլլայինք մատնութենէ, բանտէ ու
աքսորէ: Ուստի մենք ներկային մէջ որչա՞փ եր-
ջանիկ սեպելու ենք մեզ որ կ'ապրինք ազատու-
թեան գրկին մէջ, ու հոն լայն ու սփոփարար
շունչ մը կ'առնենք:

Այո, փալուէն ասպարէզներ ու յաջող գործեր
կորսնցողցինք բռնակալ, նախանձառ վարչութեան
ատեն: Օտարները տիրացան մեր երկրին շահերուն
ու մեր երկայն տարիներու տընութեամբ ձեռք
ձգած ասպարէզներն, վաճառականական թէ ար-
ուեստական, անոնք զրաւեցին: Սակայն միսթա-
րական է տեսնել թէ հիմակ մենք ընաւ պաշ-
տօնեայի մը կաշառք տալու ստրկական հարկին մէջ
չենք գտնուիր և կրնանք մեր ուղած ասպարէզին
հետեւիլ:

Անմոռանալի են նաեւ հին ոէթիմի ստեն մեր
կրած մարմնական խոշտանգումներն ու չարա-
բանքները որոնք մեր առողջութիւնը խաթարող
ու զայն ջլատող տխուր ազդակներ էին: Քանիներ
զանակոծուեցան, քանիներ բանտերու մէջ թո-
պամահ եղան, ու քանի՞ հազարաւորներ անգութ
ու բարբարոս մարդոց ձեռքով խողխողուեցան ու
սպաննուեցան ջարդերու ատեն: Հապա աւերող
Հայութիւնը որչա՞փ կը հալէր ու կը մաշէր և որ-
չա՞փ խելայեղ ու տենդայոյզ վիճակի մը կը մատ-
նուէր երբ հաւանական կոտորածի մը Դամոկլեան
սուրը կը կախուէր իր գլխուն վրայ չարաչուք
սպաննալիքի մը պէս: Եթէ ամիս մը, չաբաթ մը
և կամ օր մը անսիրտ ու անաղէտ անցընէինք, ատ
մեզի համար մեծ բարեբախտութիւն ու երկնային
մասնաւոր հոգածութիւն մը կը նկատէինք: Այս
կարգի դժբախտ պարագաներու տակ ինչպէս ա-
ռողջ ու կորովի ֆիզիքականի մը տէր կրնայինք
ըլլալ: «Այսօր Թուրքերը Հայերը պիտի զարնեն,
վաղը կամ դալ շարթու ջարդ պիտի ըլլայ եղեր»
ու այս տեսակ ահաբեկիչ զրոյցներ մեծապէս յոռի
ազդեցողութիւն մը կը գործէին մեր վրայ, և յամ-
բարբար մեր մարմինը կրծելու ու մաշեցնելու քրտ-
մընելի ճակատագիր մը կը պարզէին մեր առջեւ:

Հին վարչութիւնը մեր միտքն ալ ջախջախած

և անոր զեղեցիկ յղացումներն ու արտադրութիւնները կաշկանդած էր ու չէր թողատրեր որ մեր միտքը իր ազատ ու ճոխ սնունդը քաղէր վսեմ ու բարձր իմացականութիւններէ : Հայրենիքին համար օգտակար խորհուրդ մը, անոր զարգացման ու հարստութեան համար լուրջ ու առողջ թելադրութիւն մը և ամէն հանրօգուտ ձեռնարկ՝ անոր դէմ ոճիր կը նկատուէին Ազատաբոյր գրքերու ընթերցանութիւնը, հայրենասիրական գաղափարներու հիւրընկալութիւնը մեղի, Օսմանցիներու, համար բացարձակապէս արգելուած էր : Մտքերն ալ բանտարկուած ու ծանր կապանքներու տակ առնուած էին : Ամենօրեայ հարստահարութիւններն ու անիրաւութիւնները կը խանգարէին ու ամուլութեան կը դատապարտէին հոյակապ հանձարներն ու վառվռուն տաղանդները, որոնք ազատ խոստովանից ծառայութիւններ կրնային մատուցանել հայրենիքին : Անցեալին մէջ տխուր ու անաւոր պատկեր մը չէր ներկայացնէր նաեւ մեր բարոյական ու հոգեկան ուժերու ջլատումը : Բռնապետութեան դազանային ճիրաններուն տակ կը բլքտուէր մեր պատիւը, մեր այդ սրբազան, Աստուածային ու անձեռնմխելի սեփականութիւնը : Տոփոտ ու անասնական ազոտտ կիրքեր մեր բարոյական ազնիւ բնազդներուն ինչ անտանելի ու մահացու հարուածներ կու տային : Ազնիւներն ու գեղեցիկին, վսեմին ու բարիին տոնչափքները կը մարէին մեր սրտին մէջ և անոնց տեղ հակակրօնութեան ու վրիժառութեան չար զգացումները կը վառէին ու կը հրդեհէին մեր կուրծքին տակ : Ինչ մեծ գոհունակութեամբ պէտք է լեցուինք այժմ, երբ կը տեսնենք թէ հին օրերու բոլոր չարիքներն ու խժոժութիւններն անցած են :

Իրաւ թէեւ կարգ մը գաւառներէ և նահանգներէ աննպաստ տեղեկութիւններ ու հակասահմանադրական աղէտալի լուրեր կը ստանանք, որոնք մեր միտքն ու սիրտը կը պղտորեն, բայց ընաւ մոռնալու չենք որ ասկէ 17 ամիս առաջ քանի՜ հարիւրապատիկ ու հազարապատիկ աւելի դառն ու կսկծեցուցիչ նեղութիւններ ու անտանելի տառապանքներ կը կրէինք նիւթապէս ու բարոյապէս : Արդեօք պատճառն ինչ է որ մենք այժմ իրազեկ կ'ըլլանք հոս հոն պատահած դժբախտ ու տխուր անցքերու և երբեմն մինչեւ իսկ արիւնհանքի պատահարներու : Կէ՛ որ մամուլի և խօսքի ազատութեան չնորհիւն է, ինչ որ անցեալին մէջ կը զլացուէր մեզի : Հետեւաբար կեցցէ՛ Նոր Ռէժիմը որուն հովանաւորութեան տակ կը վայելէր սահմանադրական իրաւունքներ : Մենք ներկային մէջ մեծագին այնպիսի առաւելութիւններ կը վայելենք, որոնք հին վարչութեան ատեն երազներ միայն կրնային թուիլ : երթեւեկութեան ու գրչի ազատութիւն, կաշառակերութեան ու խֆիլութեան անհետացում, անիրաւ բան-

տարկութեանց ու անգութ աքսորանքներու իսպառ ջնջում, ասոնք մեզի չնորհուած փառաւոր իրականութիւններ են Ազատութեան չնորհիւ :

Ուրեմն քանի որ Սահմանադրութիւնը մեզի այսքան անգին բարիքներ տուաւ, մենք ալ այս ճշմարիտ իրողութիւններուն առջեւ մեր աչքերը չի գոցենք ու յոռետես կարծիք ու հայեացք յայտնելու անարդար ոճիրը չի գործենք : Արդէն բարեւրջութեան տիեզերական սկզբունքն ալ այս իրողութիւնը կու գայ ապացուցանել թէ բարեկարգութեան գործը ժամանակի ընթացքին մէջ, յամբարար ու տատիճանական որոշ քայլերով, իր գերը պիտի կատարէ մարդերը աւելի աղնուացնելու ու զարգացնելու բարձր ու պատուական գործին մէջ, Իրաւ, թէեւ նոր վարչութեան օրով ալ կան կարգ մը բռնութիւններ ու զուլումներ, բայց պահանջել որ անոնք մոգական գաւազանի հարուածով մը յանկարծ ու միաժամանակ անհետանան, ասիկա անբնական ու անտրամաբանական է : Ինչու որ հին ուժիմը 33 տարի մեզ ջախջախող քաղաքականութիւն մը հետապնդած է ու մինչեւ իսկ ինք վերէն հրամայած է որ Հայոց դէմ Հայաջինջ քաղաքականութիւն ու բռնութիւն ի գործ դրուի : Երկար տարի շարունակ ինքզինքը հալածանքի ու հարստահարութեան անձնատուր ընող տգէտ ու անբաղաճակիր ժողովուրդէ մը ինչպէս կը յուսանէ որ իրենց վայրենի բնութենէն մէկէն ի մէկ մերկանան ու հրեշտակի անրիժ ու փառաւոր պատկեր կրեն իրենց զլխուն վրայ իր նշան արդարութեան ու սրբութեան :

Ուստի ասոնք գիտնալով քիչ մը լաւատես ըլլանք Օսմ. Սահմանադրութեան ու Ազատութեան հանդէպ, որ դեռ նորածին մանուկի մը կեանքը կը բոլորէ ու շատ աշալուրջ խնամքի ու հոգածութեան պէտք ունի, առոյգ, կայտառ, կորովի երիտասարդի մը հանգամանքներովը օժտուելու համար : Հետեւաբար Օսմ. հայրենիքին իբրեւ անկեղծ զաւակները պարտաւոր ենք մեր երկրին վէրքերը դարմանելու համար սպեղանիներ ու բալասաններ պատրաստել ու չըլլալ յոռետեսներ՝ միայն երկրին մի քանի տխուր կողմերը դիտելու և անտեսելու այն բիւրաւոր օրհնութիւնները որոնք հարազատ ծնունդն են Սահմանադրութեան :

Խարբերդ

Յ. ԶՈՒՂՈՒՄԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Շատ կարեւոր և Հայութեան համար կենսական կարեւորութիւն ունեցող լուրեր կը հասնին Վանի և Պիթլիսի նահանգներէն, Թերթերուն, մանաւանդ Ալաթաթիի և Բիւլանդիի հաղորդած լուրերը կը հաստատուին նաեւ պաշտօնական տեղեկութիւններով և հեռագրերով : Կարելի չէ ուրանալ այլ եւս թէ յետաքրջական տարրերը մեծ եռանդով իրենց բեռնակները դադափարները տարածել կ'ուզեն, և կարելի է այժմէն կատարեալ վստահութեամբ ենթադրել թէ անոնք գաղանի կազմակեր-

պոլիթիկոն մըն ալ ունին, որոնց պարագլուխները անշուշտ Համիտեան շրջանի տխրահռչակներն են, Բէօր Հիւսէյին փաշայի, Մուսա պէյի և նմաններու տեսակէն: Հալէպի, Եգեսիոյ, Մուշի, Պէրէ-ճիկի, Մարտինի մէջ յետաշրջականներ մեծ գործունէութիւն մը կը ցուցնեն: Այս քաղաքներուն մէջ պատերուն փակցուած թռուցիկները, Էսֆէ-ները, կը ցուցնեն թէ յետաշրջական կազմակերպեալ շարժումը ուղղուած է Նոր Թուրքիոյ վարիչ ոյժին՝ Երիտասարդ Թուրքերու և Հայոց դէմ: Այս պարագան շատ ուշադրաւ է: Մեր կայսրութեան Փոքր Ասիոյ նահանգներուն մէջ ուրեմն Հայերն ու Ժէօն Թուրքերը կը համարուին Սահմանադրութեան այնքան ջերմ պաշտպաններ որքան անոնք որեւրիմ թշնամի են բռնակալութեան և Համիտեան ընդդէմը:

Գոհութեամբ պէտք է արձանագրել մեր Հայ թերթերու գաւառացի աշխատակիցներուն Օսմ. կայսրութեան և Հայութեան այսքան վտանգաւոր եղող շարժումը ուշադրութեամբ հետապնդելը: Արեւելեան նահանգներու մէջ կազմակերպուող յետաշրջական շարժումը կրնայ Ատանայի աղէտէն շատ աւելի մեծ չարիքներ յառաջ բերել եթէ այժմէն Տէրութիւնը, Պատրիարքարանը և տեղական իշխանութիւնները անհոգութեամբ վերաբերին: Շատ ծանօթ առած մըն է թէ կառավարել կը նշանակէ կանխատեսել: Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի բոլոր յետաշրջականները կախել կամ բնաջինջ ընել, Կայսրութեան նահանգները աւերելէն և աշխատասէր և օգտաշատ Օսմանցիներ կոտորելէն ետքը: Զէ՞ որ Օսմ. հայրենիքը ամէնէն աւելի կը տուժէ Ատանայի աղէտի մը պէս ապագայ ամօթալի դէպքէ մը: Ի՞նչպէս կրնար Հոֆֆէներու պէտ Հիւսէյին փաշայի պէս անձ մը, որ հովուութենէ փաշայութեան բարձրացած և օրական հացի կարօտ վիճակէ մը օրական 400 ոսկի հասոյթի մը միջոցներ հայթայթած էր, առանց որեւէ յեռնապաշտօնի թողուլ իր բոլոր հարստութիւններն ու կալուածները և իր զինեալ մարդոցով ապաւինիլ Ատրպատականի ծանօթ յետաշրջական ցեղերուն, որոնք դրացի մեծ տէրութեան մը ակնյայտի պաշտպանութիւնը կը վայելեն: Այո, դուք ուղիղ է նոյն իսկ այն լուրը թէ այս կիսավայրենի աւատական բռնակալները Եմէնի ապստամբներուն և Պարսկական սահմանագլուխի աւաղակալարոյ և աւարառու ցեղերուն հետ զաղտնի համաձայնութիւն մը կնքած ըլլան, ապստամբական մեծ շարժումով մը Կայսրութեան ամբողջ Արեւելեան նահանգները աւերելու և կամ աւարելու համար: Եթէ նկատի առնենք որ Բրդական շատ մը բռնակալ շէյխեր անոնց համամիտ են և անոնց օգնութեան պիտի փութան ի հարկին իրենց Հոֆֆէներով և մարդոցով, եթէ նկատի առնենք որ վերջին Բէնէ-Է-Էմի միջոցին բազմաթիւ Համիտեան յետաշրջականներ պետական պաշտօն-

ներէ վտարուեցան և այժմ բնականաբար Համիտեան դարուն վերադարձը կը բաղձան սրտազին, եթէ նկատի առնենք որ աղէտ և մոլեռանդ ամբողջ ամէն ուրեք ստապատիր լուրերով շուտով կրնայ շահուիլ, այն ատեն այս նոր յետաշրջական շարժումին ամբողջ վտանգը կրնանք մեր աչքերուն առջեւ պատկերացնել: Կարելի է որեւէ կերպով տարակուսիլ այս շարժումին յեռնապաշտօն ըլլալու մասին, երբ ան կը բղխի Համիտի սիրասուն պաշտպանեալներէն և կ'ուղղուի Ժէօն Թուրքերու, Հայերու և ընդհանրապէս Սահմանադրութեան դէմ: Զենք զիտեր թէ ի՞նչպէս կը թողատրուի Մուսայի պէս տխրահռչակ անցեալ ունեցող բռնակալի մը, որ նոյն իսկ Համիտի օրով անասունի դարձած էր, իր 30 զինեալ մարդոցով շրջապատուած Կայսրութեան դաւառները չափաւոր յետաշրջական Բոֆֆէներ ընելու դիտումով: Արդեւուած զէնք կրող Օսմանցիներով ի՞նչ իրաւունք ունի այս մարդը գաւառներ շրջելու և խաղաղ Օսմ. բնակչութեան գլուխը պատուհաս դառնալու: Կառավարութիւնը անշուշտ այս անգամ ժամանակին հասկցած է որ յետաշրջութիւնը Պոլսոյ մէջ պարտուելով՝ իր ամբողջ ոյժով կ'աշխատի այժմ հեռաւոր նահանգներու մէջ և կը ձգտի հոն գործապէս կազմակերպուիլ: Այսքան վտանգաւոր շարժումի մը դէմ աչք գոցել պարզապէս Խոստանութիւն կը նշանակէ: Բարեբախտաբար մեր այժմեան Վարչապետն ու Ներքին գործոց նախարարը չեն քնանար, իսկ մեր ազատարար Պատեարզական նախարարը իր կորովի ձեռքերուն տակ ունի այնքան ոյժ որ կրնայ միշտ բոյնին մէջ խեղդել արեւելեան նահանգներուն մէջ ծագած որեւէ յետաշրջական շարժում:

Ասով հանդերձ մենք իբր անկեղծ Օսմանցիներ երբեք քնանալու չենք: Կառավարութեան բարեփոքողական գործունէութեան օգնելու ենք մեր ձեռքէն եկած բոլոր միջոցներով: Ատանայի մէջ մեզի դէմ պատրաստուած որոգայթը չկրցանք իր բոլոր մանրամասնութեամբ ժամանակին տեսնել, Այժմ ջանք պէտք է խնայել Կայսրութեան և մեր թշնամիներուն, յետադիմականներու, բոլոր դաւերը հրապարակ հանելու համար: Հայրենասիրութիւնը վեհագոյն պարտքը կը դնէ մեր վրայ յետաշրջականներու գաղտնի գործունէութիւնը պարզելու համար և այս տեսակէտով մանաւանդ մեր առաջնորդարանները պէտք է վերին աստիճան արթուն գտնուին և թէ՛ տեղական իշխանութեան և թէ՛ Պատրիարքարանին այնպիսի անհերքելի փաստեր մատակարարեն որ ժամանակին ամէն վտանգաւոր շարժում իր բոյնին մէջ խեղդուի: Վստահ ենք թէ Պատրիարքարաններն ալ պէտք եղած հետապնդութեամբ պիտի հետապնդեն այս շարժումը, որպէս զի անսպասելի կերպով որեւէ արկածի առջեւ չգտնուին:

Զ. ՄԱՐԿԵՆՅԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

ՕՍՄ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ — Բ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ

ԼԷ. ՆԷ* (Փետր. 8) . Ատեանը բացուեցաւ ժամը 8.45ին : Օրինական մեծամասնութիւն չկար : Բացակայողներու դէմ բաւական խօսուելէ ետեւ որոշուեցաւ այսուհետեւ միշտ ներկայութեան տոմար բռնել : Երբ մեծամասնութիւն գոյացաւ վերջապէս , նախորդ նստի ատենագրութիւնը վաւերացուեցաւ ինչ ինչ սրբագրութիւններով : Նաւային ոյժերու յաւելման վարկի յատուկ օրինական տրամադրութիւն մը Վարչապետական գործին հետ ելեւտական յանձնաժողովին յղուեցաւ ստիպողապէս : Յետոյ ծափերով ողջունուեցաւ ընթերցումը Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովի նախագահին շնորհակալութեան հեռագրին և նոյն ժողովի առեւտրութեան այն հատուածին որ անոր կը վերաբերի : Էրզրումէ Տրապիզոն կամ Սամոն երկաթուղի մը չինելու առաջարկը , զոր 73 երեսփոխաններ ստորագրած էին , որոշուեցաւ Հանրագումար գործերու նախարարութեան հաղորդել ստիպողապէս : 100է աւելի ստորագրութեամբ ուրիշ առաջարկ մը , որով կ'ուզուէր Ալպանիոյ մէջ զինուորագրութեան գործողութեան միջոցին անիրաւութիւններ չգործել և միայն յարմար տարիքի մէջ զանուոյնները զինուորադրել , պատերազմական յանձնաժողովին յղուեցաւ ստիպողապէս : Երեսփ. Ժողովի դէմ ծերակուտական Եորկիատիս էֆ.ի անպատեհ խօսքը ետ առնել տալու խնդիրը դարձեալ յուզուեցաւ և երկրորդ առաջարկի մը վրայ քուէի գրուելով 12ի դէմ 73 քուէով ընդունուեցաւ : Դադարէն ետքը Պայրամ աղայի վագֆի թուղթերը կարդացուեցան և գործը Դատական նախարարութեան յանձնուեցաւ : Հալէպի կուսակալութեան սովեալներուն և Ափրիկեան Տրիպոլիսի ողողեալներուն կարօտութիւնը ցոյց տուող երկու գրութիւններ կարդացուեցան և որոշուեցաւ խնդիրը Ներքին գործերու նախարարութեան ներկայացնել : Զօհրապ էֆ.ի օրինագիծը պատիմներու թեթեւացման նկատմամբ օրինագիծներու յանձնաժողովին յղուեցաւ : Վերակազմութեան օրէնքին վերաքննութեան համար յանձնաժողով մը կազմուեցաւ և ժամը 10.30ին նիստը փակուեցաւ :

ԼԸ. ՆԷ* (Փետր. 9) . Ատեանը բացուեցաւ ժամը 6.15ին : Նախորդ նստի ատենագրութեան վաւերացումէն ետեւ Մէրֆիէի հրաժարեալ երեսփոխանին յաջորդ Հարիս էֆ.ի ընտրական տեղեկա-

զիրն ի նկատ առնուեցաւ , բայց նկատելով որ բողոքներ ալ հասած են՝ որոշուեցաւ նախ Ներքին գործերու նախարարութեան տեղեկագրին սպասել : Ապա բռնձի մշակութեան օրինագծին առաջին ընթերցումը աւարտեցաւ ճիշդ և Զիշ յօդուածները ժողովին վերադարձնելով , Տրշը և 12րդը բարեփոխելով և 7րդը , 10րդը , 11րդը , 13րդը , 14րդը և 15րդը նոյնութեամբ ընդունելով : Դադարէ մը ետեւ նիստը վերսկսաւ ժամը 8.45ին : Քարի և հանքի վերաբերեալներէն զատ , որոնց համար մասնաւոր կանոնագիր կայ , ամէն ուրիշ մենաշնորհներ խորհրդարանի վաւերացման ենթարկելու օրինագիծը , որ Ծերակոյտէն եկած և Երեսփ. Ժողովի կողմէ նախաքննիչ յանձնաժողովի մը ղրկուած էր , տեղեկագրին հետ կարդացուելէ ետեւ ուրիշ օրուան թողուեցաւ : Սահմանադրութեան մէջ մուծուած փոփոխումներուն ընթերցման հարցը մասնաւոր յանձնաժողովի մը յանձնուեցաւ : Զինուորական պատուանշաններու վերաքննութեան օրինագիծը յառաջ բերաւ երկար վիճարանութիւն , մը , զոր որոշուեցաւ երկուշաբթի ալ շարունակել Պատերազմական նախարարին ներկայութեամբ :

ԼԹ. ՆԷ* (Փետր. 12) . Նախորդ նստի ատենագրութեան վաւերացումէն ետեւ Բումէլիի եկեղեցիներու օրինագծին ընթերցումը պահանջող առաջարկ մը ընդունուեցաւ , Իսլամ կրօնաւորներու հանգստեան անտուկին 326ի ելեւտացոյցը ներկայացնող Վարչապետական գիր մը ելեւտացոյցի յանձնաժողովին յղուեցաւ , նմանապէս Հալէպի նահանգին այրած չէնքերուն կառուցման և գաղթականներու տեղաւորման 6,200 ոսկի յատկացնել խնդրող գիր մը : Պահեստի սպաներու օրինագծին կցելի օրինական տրամադրութիւն մը ներկայացնող ուրիշ գիր մը զինուորական յանձնաժողովին յղուեցաւ , Սթրանճայի անտառներուն վերաբերեալ գիր մը ելեւտացոյցի յանձնաժողովին , որ թաւուիճի կանոնագիրը ներկայացնող գիր մը ևս երկրագործական յանձնաժողովին : Ընդունուեցաւ հրաժարականը Մէհմէտ Էմին էֆ.ին (Փրէզիդենտ) , որ միւլթիթիւթիւնը նախապատիւ համարելով Յունիւ. 13/26ին հրաժարման հեռագիր ղրկած էր և յետոյ դարձեալ ուրիշ հեռագրով մը հրաժարականին մերժումը խնդրած : Շքեռացի երեսփոխանի մը 35 օր արձակուրդ տրուեցաւ : Մարդահամարի նոր օրէնքին առաջին ընթերցումը սկսաւ և երեք յօդուածները ընդունուեցան թեթեւ սրբագրութեամբ : Կէսօրէ ետեւ երեսփոխանի մը 10օրեայ արձակուրդ տրուեցաւ : Յետոյ երկար վիճարանութիւն մը տեղի ունեցաւ Եմէնի բարեկարգութեան հարցին

վրայ, և Ներքին գործերու նախարարը մինչև ցարդ կատարուածները թուելէ ետեւ յայտարարեց թէ խնդիրն հասկցուած է կառավարութեան և հարկ չկայ վիճաբանութիւնը երկարելու : Ուստի ձեռնարկուեցաւ հեղինակի իրաւունքի օրինագծին երկրորդ ընթերցման : Տասնհինգ յօդուածները նոյնութեամբ կամ բարեփոխմամբ ընդունուեցան բացի 7րդէն որ յանձնաժողովին վերադարձուեցաւ և 11րդէն որ ջնջուեցաւ :

Խ. Նիսի (Փետր. 14). Նախորդ նստի ատեն նագրութեան վաւերացումէն ետեւ էվգաֆի տուրքերու գանձման օրինագիծ մը ներկայացնող Վարչապետական գիր մը ելեւմտական յանձնաժողովին յղուեցաւ : Հալէպի նահանգին այրած շէնքերուն վերաշինութեան և կարօտեալներու պատսպարման ու ապրուստին համար տարւոյս ելեւմտացոյցին վրայ 6,200 ոսկիի վարկ մը աւելցնելու առաջարկը ընդունուեցաւ նախաքննիչ յանձնաժողովին սա սրբազրութեամբ որ գումարը 620,000 դահ. հաշուուելիքն որ մեր հաշիւներուն մէջ միութիւնը դահեկան է : Օսմ. նաւատորմի զօրացման համար խընդրուած և 10 տարեվճարով հատուցանելի 5 միլիոն ոսկիի վարկին օրինագիծը մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ, դարձեալ նախաքննիչ յանձնաժողովին առաջարկով Ընդունուեցաւ նմանապէս 7,500 դահ. ամսաթուղթով Պատերազմական նախարարի զինուորական խորհրդականի մը անուանման օրինագիծը : Կարգը մենաշնորհներու օրինագծին եկաւ : Վարչապետը, որ ներկայ էր, նախագահին հրաւերով բացատրեց թէ մինչև ցարդ հանրօգուտ գործերու յատուկ մենաշնորհի օրէնք մը չկար : Մենաշնորհները կը տրուէին ուղղակի կառավարութեանէն, որ օրէնագիրի պաշտօն կը վարէր Պետական Խորհրդին հետ : Սահմանադրութեան հաստատմամբ օրէնագիր իշխանութիւն մը գոյութիւն ստացաւ, որու առաջին պարտքն էր մենաշնորհի օրինագիծ մը ներկայացնել : Պարագանքները սակայն թոյլատու չեղան մինչև որ Լինչի խնդրին առիթով այդ պէտքը խորապէս զգացուեցաւ և Ծերակոյտի կողմէ օրինագիծ մը զրկուեցաւ : Արդ, անկատար է այն, մենք ուրիշ մը պատրաստած և դիւանին յանձնած ենք, ուստի պէտք չկայ Ծերակոյտի օրինագծին վրայ վիճաբանելու : Նոր օրինագիծը հանրօգուտ գործերու յանձնաժողովին յղուեցաւ : Ապա Պատերազմական նախարարը չնորհակալութիւն յայտնեց պատուանշաններու վերաքննութեան օրինագծով զբաղող յանձնաժողովին և յայտարարեց թէ նախարարութիւնը ետ կ'առնէ օրինագիծը՝ միտքերու հանգարտեցումը գերագոյն նպատակ ունե-

նալով : Ժողովը մեծամասնութեամբ հաւանեցաւ : Աւպանիոյ ինչ ինչ կողմերը գործուած զինուորագրական զեղծումներուն վրայ նախաքննիչ յանձնաժողովին տեղեկագիրը կարգացուեցաւ և չորեքշաբթի օրակարգն անցուեցաւ, նմանապէս Անտառներու և հանքերու վարչութեան ելեւմտացոյցին վերաբերեալ տեղեկագիր մը : Կէսօրէ ետքը երեսփոխանի մը 45 օր արձակուրդ տրուեցաւ, ուրիշի մը արձակուրդը 15 օր երկարուեցաւ : Ապա վերսկսաւ մարդահամարի օրինագծին քննութիւնը, և որոշուեցաւ մահիկով ու աստղով զարդարել ինքնութեան տետրերը, յանձնաժողովին վերադարձնել 3րդ և 7րդ յօդուածները և նոյնութեամբ պահել 6րդը և 8րդը :

Մայրաքաղաք. Կրետէի պաշտպան տէրութիւններուն դեսպանները շաբաթ իրիկուն իրենց կառավարութիւններէն ստացան Բ. Դրան հաղորդելի զեկոյցը և երկուշաբթի կէսօրէն ետքը կարգաւ Արտաքին գործերու նախարարին այցելեցին և բերանացի հաւաստեցներ տուին թէ Կրետական խնդիրը վերջնապէս պիտի լուծուի և Թուրքիոյ իրաւունքները պիտի պահպանուին : — Աւստրիոյ դեսպանը Վարչապետին և Արտաքին գործերու նախարարին հաւաստեց թէ Աւստրիական մերձեցումը ընաւ Թուրքիոյ դէմ չէ : Վիէնական հեռագրի մը համաձայն ալ Վիէնայի, Փեթրքսպուրկի և Լոնտոնի Օսմ. դեսպանները Բ. Դրան հրահանգով տեղեկութիւն քաղելով այդ մերձեցման պայմաններուն վրայ հեռագրած են թէ անոր հիմն է արդէ վիճակը պահանջը Պալքանեան թերակղզիին մէջ և թէ ընաւ վիշապ չունի Թուրքիոյ : — Բոլոր զօրաբանակներուն հրամայուեցաւ ուսեալ և փորձ բազմաթիւ սպաներ զրկել Պոլիս նշանաւորութեան փորձերու հետեւելու և յետոյ վերադառնալու համար : — Դ և 2 զօրաբանակներու ընդհ. քննիչ կարգուեցաւ նախորդ Պատերազմական նախարար Սալիհ վաչա : — Զրադանի հրգեհին քննութիւնն աւարտեցաւ : Աղէտը կը վերադառնի անձանօթ արկածի մը : — Բուրգերու դպրոց մը բացուեցաւ առ այժմ 30 ուսանողով : — Պետական Խորհուրդը աւարտեց Ատանայի նահանգին ոռոգման և Սիւան, Ճիհան ու Պէրտան գետերուն կանոնաւորման համար Հանրօգուտ գործերու նախարարութեան կողմէ ղըրկուած տեղեկագրին քննութիւնը : — Ամերիկեան և խնդրամատոյց այլ ընկերութիւններու պաշտօնապէս զեկուցուեցաւ թէ Սըվազ-Վան-Մուսուլ երկաթուղիին համար Ամերիկեան ընկերութեան կողմէ առաջարկուած պայմանները ամէնէն աւելի նպաստաւոր կը դատուին : — Պատրիարքարաններու հաղորդուեցաւ թէ Պետական Խորհուրդը կ'ընդունի թէ զինուորագրութեան նախնական քննութիւնն

եաքը պէտք է տարիքի քննութեան և սրբազրու-
թեան ձեռնարկել : — Վեհ. Սուլթանը 200 ոսկի
նուիրեց Փարիզի ողողեալներուն : — Հանրագումար
գործերու նախարարը Էրզրումի կուսակալին հե-
ռագրեց թէ Տրապիզոն-Էրզրումի երկաթուղիին
քննութեան և շինութեան ծախքը 1326 ի ելեւմտա-
ցոյցին մէջ անցուած է և յառաջիկայ Մարտէն գործի
պիտի ձեռնարկուի : — Դ. գորաբանակի հրամանատա-
րին պատուիրուեցաւ զօրացնել Մուշի, Խարբերդի
և Տիարպէքիի պահակազօրքերը և խստիւ պատ-
ժել հանրային անգործութիւնը վրդովել փորձող
ամէն չարագործ : Քաղաքային իշխանութիւններուն
ալ պատուիրուեցաւ իրենց հսկողութիւնը կրկնա-
պատկել, ապա թէ ոչ ամէն ղէպքի համար իրենք
պատասխանատու պիտի նկատուին անձնապէս : —
Յունաց Պատրիարքը Սինոդին գրեց թէ սկզբուն-
քով կը հաւանի համաձայնութեան մը զալ : Սի-
նոդն ալ պատասխանեց թէ չկրնար շեղիլ Յունի-
12/25 ի որոշումէն : — Այս շաբթու Պոլիս ժամա-
նեց Ապահովութեան տնօրէն Ղալիպ պէյ և մեկ-
նեցան Կէմալը փաշա և Ֆրանսական զեսպանատան
խորհրդական Մ. Պոլի :

Նահանգներ. Ներքին գործերու նախարարին կը
հեռագրուի թէ չարագործներ ձերբակալելու հա-
մար Նապլուսէ Սուլուպ զրկուած վաշտ մը զօր-
քին վրայ ժողովուրդը յարձակում ըրած է, և 3
զիւղացի սպաննուած և 4 զինուոր վիրաւորուած
են : — Մակեդոնիոյ մէջ Իսլամ գաղթականներ
քնակեցնելու համար կառավարութեան յատկացու-
ցած 200,000 ոսկին սպառած է : Մինչև հիմա 1,253
ընտանիք հասած են Մակեդոնիա, զլիսաւորապէս
Պոնապէ : — Հէքքեարիէ կը հեռագրուի թէ, թէև
տեղւոյն բանտը գտնուող պատժապարտները բան-
տին պատը ծակելով խոյս տուած են, բայց ան-
միջապէս ձերբակալուած են : — Քաթիկոսականե-
րու պատճառով Կրետէի գործադիր յանձնախում-
բին և պաշտպան տէրութիւններու միջև եղած
վէճը կարգադրուեցաւ, յանձնախումբին տեղի տա-
լով : — Սանապէ կը հեռագրուի թէ 5 ցեղա-
պետներ, որոնք 100 հոգի կորսնցուցած էին վեր-
ջին ընդհարումի մը միջոցին, անձնատուր եղան,
նաեւ Պէնիքիս ցեղին ըմբոստները նուաճուած և
100 հոգի սպաննուած են : Անձնատուր եղած են
նաեւ Մուր, Իֆաֆ և Չէրահիպ ցեղերը : — Հինգ
Պուլկար հրոսակներ, որ Պրուսա քաղաքներու հա-
մար Սերէզէ կառախումբ զրուած էին, վակոնին
զուրը բանալով փախան, բայց 2ը ձերբակալուե-
ցան :

Աւետ. Ժող. Փիկմալիոն վաճառատան արկղա-
կալ Տիար Յակոբ Գ. Կարմիրեան անցեալ շաբթու
Ամերիկա ուղևորեցաւ կարեւոր պաշտօն մը ստանձ-
նելու համար ծանօթ վաճառական Սարգիս էֆ. Կ.
Թէլֆէեանի գորգի վաճառատան մէջ :

Հոյ Ժող. Անցեալ ուրբաթ Պատրիարքը Պատ-

րիարքարան դարձաւ և շաբաթ Կրօն. և Քաղաք. Ժո-
ղովներու Ասենապետներուն և Գործակատարին
հետ Բ. Դուռ երթալով այցելեց Վարչապետ Հագ-
զը փաշայի և սիրալիր տեսակցութենէ մը ետքը
յանձնեց իր Խաչիքը որով զլիսաւորապէս կը խընդ-
րուի յափշտակուած հողերու վերադարձումը, կա-
րօտեալներու նպաստ, այրած եկեղեցիներու և
զպրոցներու վերաշինութիւն, նաեւ ապագայ պա-
տահականութիւններու պահուն զլիսաւոր պաշ-
տօնեաներու պատասխանատուութիւնը ճշդող օ-
րէնք մը : Ն. Ամենապատուութիւնը նոյն իրի-
կուն և կիրակի առաւօտ նախագահեց Մայր եկե-
ղեցիի արարողութիւններուն և քարոզեց կիրակի
առաւօտ : Վեհ. Հայրապետը հեռագրով իր խըն-
դակցութիւնն յայտնեց Պատրիարքական Աթոռը
վերադառնալուն համար : — Խառն ժողովը անց-
եալ չորեքշաբթի վաւերացուց Դպրոցասէր Տիկ-
նանց Միութեան կանոնադիրը : Ս. Պատրիարքը
այս առիթով օրհնութեան կոնդակ մը զրկեց նոյն
Միութեան : — Երուսաղէմէ հասած վերջին հե-
ռագիրներու համեմատ 3 ըմբոստ վարդապետ-
ները հանուած են վանքէն և միաբանութիւնը
սիրալիր կերպով ընդունած է կառավարիչը, Տեղա-
պահը և պատուիրակը : Ըմբոստ վարդապետ-
ները հսկողութեան տակ ճամբայ հանուած են
ղէպի Պոլիս : — Մուշի կառավարիչը Ներքին գոր-
ծերու նախարարին և Մուշի երեսփոխաններուն
հեռագիրներուն պատասխանեց թէ Աստուծոյ
չնորհիւ վախի պատճառ մը չկայ : — Նպաստից Մի-
ջազգային Յանձնաժողովը 326 տուի շերամի հունտ
ստացած է Նիկոմիդիոյ Առաջնորդին նախագահու-
թեամբ նպաստահաւաք մասնախումբի մը կողմէ :
— Պէշիքթաշի Ազգ. գերեզմանատունը, որ տարի-
ներէ ի վեր փակ էր և զոր Համիտ քանիցս փոր-
ձեց գրաւել, բացուեցաւ մասնաւոր հրամանով :
— Արմաշի Դպրեվանքին Խնամակալութիւնը նիստ
զուամարեց Պատրիարք Հօր նախագահութեան տակ
և որոշեց վարժարանը բանալ «Ժառանգաւորաց»
անունով : — Օտար աղբիւրներէ հաղորդուած է
Ազգ. Ժողովին թէ վերջերս Կիպրոսէ դարձող Հայ
մը ձերբակալուած և մահուան դատապարտուած
է Ատանայի Պատերազմական ատեանէն : — Պատ-
րիարք Հայրը Աթոռ դառնալէն անմիջապէս ետեւ
Մարաշի Առաջնորդին հեռագրեց տեղեկագրել Վա-
ղարշակ Վրդ.ի ձերբակալման պարագաները :

ԱՐՏԱՔԻՆ

Մէծ Բռնապետ. Ընտրութիւնները լրացան Ա-
զատականները Պահպանողականներէն մէկ երկու
աթոռ աւելի ունին : Բայց զօրութեան հաւասա-
րակշռութիւնը կը մնայ Իրանտաշիներու և Դոր-
ձաւորականներու ձեռքը, որոնք միասնաբար 120
անգամ ունին Երեսփ. Ժողովին մէջ : Շէյխընա և
Օրքնի կղզիներն առանց հաշուելու, տրուած քուէ-

ներսուն համագումարն է 6,615,291. Ընակչութեան մէկ եօթներորդէն քիչ մը աւելի, Երեսփ. Ժողովը երեքշաբթի գումարեցաւ նախագահ ընտրելու և երդման և այլ սկզբնական ձեւակերպութիւններ կատարելու համար: Լորտերու Ժողովը չգումարիր մինչեւ յառաջիկայ երկուշաբթի, երբ Խորհրդաւորանը պիտի բացուի գահաձառով: Քանի մը օր պիտի տրուի անոր պատասխանին վերաբերող վիճաբանութեան, Երկու մեծ խնդիրներն են ելեւմտացոյցին քուէարկումը և Լորտերու Ժողովին բարեկարգումը: Կը մնայ տեսնել թէ ասոնց ո՞րը առաջ պիտի մատուցուի կառավարութիւնէն: Թայմ կը կարծէ թէ նախ պիտի ներկայացուի ելեւմտացոյցը, որ Երեսփ. Ժողովէն քուէարկուեցաւ և Լորտերու Ժողովէն մերժուեցաւ: Որովհետեւ ելեւմտական տարին Մարտին կը վերջանայ, ելեւմտացոյցին փութով քուէարկումը էական կը թուի: Սակայն Իրլանտացիներու կուսակցապետ Մր. Րէտմընտ, առանց որու օգնութեան ելեւմտացոյցը չկրնար քուէարկուիլ, կ'ըսէ թէ նախ Լորտերու Ժողովին բարեկարգման պէտք է ձեռնարկել: Որովհետեւ Իրլանտական կուսակցութիւնը չսիրեր ելեւմտացոյցը և կը քուէարկէ զայն ոյժ տալու համար ևս թ կառավարութեան մը, որմէ կ'ակնկալէ իրեն նպաստաւոր ուրիշ օրէնք մը, դժուարին վիճակի մը մէջ կը դանուի կառավարութիւնը:

Ճրտաս. Անցեալ չարթու Սէն և ուրիշ գետեր դարձեալ սկսան բարձրանալ անձրեւներու պատճառով և մէկ երկու օր վախ կար թէ մի գուցէ Փարիզ և ուրիշ քաղաքներ դարձեալ ողողուին: Սակայն անձրեւը դադարեցաւ և ջուրերն սկսան ցածնալ: Պաշտօնական զեկուցումներու համաձայն Փարիզի աւերեալ տուններու թիւն է 14,000, Կարօտեալներու անմիջական պէտքերուն համար Երեսփ. Ժողովի կողմէ քուէարկուած վարկն է 880,000 ոսկի, երկրագործներու, պարտիզպաններու, փոքր խանութպաններու և ուրիշներու փոխատուութիւնը 4,400,000 ոսկի: — Ատլանտեանը ջրանցով մը Միջերկրականի հետ միացնելու ծրագիրը նորոգուեցաւ: Կ'ուզուի Պիսքայնան Ծոցը թափող Ժիրոնտի գետաբերնէն սկսիլ ջրանցը և վերջացնել Միջերկրականի վրայ Սպանիական սահմանագիծէն քիչ մը վեր: Երկայնութիւնը պիտի ըլլայ 500 հզրմիթ. և ծախքը 35 միլիոն ոսկի: Ամէնէն խոշոր նաւերը պիտի կրնան անցնիլ ջրանցէն: — Ժէնեւէ Շառլէ շոգնաւը Միջերկրականի Մալթայի և Միւրդա կղզիներուն միջեւ ընկղմեցաւ և 120 ուղեւոր ու 60 նաւազ խեղդուեցան: Մարտիկա քաղաքը մեծ սուզի մէջ է, վասն զի խեղդուողները մեծ մասամբ Մարտիկացի են:

Հեղափոխ. Կը յիշուի թէ վերջին քանի մը ամիսներու մէջ Անգղիացի քանի մը սպաններ սպաննուեցան Հնդկաստանի մէջ և ուրիշներու վրայ ալ սպանութեան փորձեր եղան: Մարդասպաններէն

չատեր և մարդասպանութեան փորձ ընողներ շատ երիտասարդ են և ոճրագարտ արարքներուն առաջնորդուեցան մամուլ մէջ երեւցած այն յօդուածներէն, որոնք կը յորդորեն օտար իշխանութեան լուծը թօթափել իբրեւ միակ դարման Հնդկաստանի արդի թշուառութիւններուն: Որովհետեւ յոյս չկայ Անգղիացիները պատերազմով վտարելու, գաղտնապէս կը թելադրուի թէ պէտք է Անգղիացի բարձրաստիճան պաշտօնատարները մէջտեղէն վերցնել: Այս պատճառով մամուլ նոր օրէնք մը հաստատուեցաւ, որու համաձայն երբ նոր թերթ մը հրատարակուի, արտօնատէրը ձեռնհաս իշխանութեան 37է մինչեւ 370 ոսկի աւանդ պիտի յանձնէ տեղային զատակորին վճռին համեմատ, և, երբ թերթը ոճիր գրգռող բնութեամբ յօդուած մը հրատարակէ, այդ գումարը պիտի տուծէ և թերթը տարտին հրատարակելու համար պիտի պարտաւորի աւելի մեծ գումար մը աւանդ տալ: Երկրորդ յանցանքէ մը ետքը թերթը պիտի խափանուի, բայց արտօնատէրը պիտի կրնայ բարձր աստեան մը դիմել: Պէտք է ըսել թէ Հնդկաստանի Անգղիական իշխանութիւնը հարստահարիչ չէ, և զայս կը խոստովանի բնակիչներուն ստուար մեծամասնութիւնը: Վաթսուն միլիոնէ աւելի իսլամներ հաւատարիմ են, նմանապէս միւս ցեղերը մեծ մասամբ: Բայց կայ վտանգաւոր տարր մը, որ անիշխանական միջոցներու կը դիմէ:

Այլ-այլ. Սպանիոյ դահլիճը ինկաւ և Ազատական նոր դահլիճ մը կազմուեցաւ Միւնսթր Քանալէյասի վարչապետութեամբ: Հանրապետական կուսակցութիւնը իր մէջ ունի ընկերակարական ստուար տարր մը, որու հետ դործակցիլ չեն ուզեր Զաւաւոր Ազատականները: Այս իսկ էր նախորդին անկման պատճառը: — Անցեալ երկուշաբթի թիշկիները կցադետապի նշաններ տեսան Շուէտի Կիւսթավ թագաւորին վրայ և յաջորդ օրուան զիշերը դործողութիւն կատարեցին: Հիւանդին վիճակը գոհացուցիչ է: Թագաւորը 52 տարեկան է և 1907 Դեկտեմբր դահակալեց: Դահաժառանգ իշխանը խնամակալի պաշտօն կը վարէ: — Միաց. Նահանգներու Ծերակոյտը որոշեց երկրորդ կարգի ծովակալի աստիճան տալ Փիրի հրամանատարին, որ այլեւս տարակոյս չկայ թէ առաջինն է Հիւսիսային Բեւեռը գացող Երեսփ. Ժողովը անտարակոյս պիտի վաւերացնէ այս որոշումը: Նիւ Եորքի մէջ 4,000 հոգի հաւաքուեցան ի պատիւ անոր և 10,000 տուարի (2,200 ոսկի) չէք մը նուիրեցին: Հրամանատարը խոստացաւ զայն յատկացնել Հարաւային Բեւեռի խուզարկութեան, որու համար 11,000 ոսկի հարկ է:

ՌՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. Հոբիգոնը. — Գպրոցներու մեզ գինուորական ծառայուքիւն. — Ներքին կեանք (Հոլովի պտեր). — Շնորհակալութեան օրը տան մեզ. — Գիտական աշխարհէն. — Յեղին ձայնը (Ուտանաւոր). Տարօճ. — Օսմ. պաշտօնքիւնը բարիք լծնաւ արդեօք. — Հայ կեանքը. — Քաղաքական:

անոր և ըսաւ թէ եթէ ինք, Օթէլլօ, սիրող բարեկամ մը ունենար որ սիրէր զինքը (Տեստեմոնան), ան ուրիշ բան մը ընել պէտք չէր բայց միայն իր պատմութիւնը կրկնել սորվեցնել անոր, և այդպիսի զինքը պիտի հաճեցնէր, Համեստութեան ւեւի անկեղծութիւնով եղած այս ակնարկութեան վրայ, որ դիւթիչ գեղեցկութեան ու չիկնումի մը կ'ընկերանար, և զոր Օթէլլօ չհասկնալ չէր կրնար ընել, Ան (Օթէլլօ) յայտնի կերպով ըրաւ իր սիրոյ խոտովանութիւնը և այս ոսկեղէն պատեհութիւնով վեհանձն Օրիորդ Տեստեմոնայի սիրտը շահեցաւ իրեն հետ գաղտնի կերպով ամուսնանալու համար:

Օթէլլոյի ո՛չ բախտը, ո՛չ ալ գոյնը այնպէս էր որ կարելի ըլլար յուսալ թէ Պրապանթիօ պիտի ընդունէր զինքը իրեն փեսայ, Պրապանթիօ թէ և իր գուստըրը ազատ թողուցած էր, բայց միեւնոյն ատեն կ'ակնկալէր որ ան շատ չանցած պիտի ընտրէր ծերակուտական դիրք կամ դիրքի ակնկալութիւն ունեցող ամուսին մը, ինչպէս կ'ընէին Վենետիկեան ազնուատոհմ օրիորդներ: Բայց ասոր մէջ սխալած էր ան: Տեստեմոնա Մաւրիտանացին կը սիրէր հակառակ անոր խափշիկ մը ըլլալուն, ան նուիրած էր իր սիրտը և բախտը անոր քով գործերուն ու յատկութիւններուն: Այս կերպով անոր սիրտը իբր ամուսին ընտրած մարդուն լուեկայն նուիրումով մը այնպէս նուիրուած էր որ, գոյնի խնդիրը որ այս մտացի Օրիորդէն զատ որեւէ մէկուն անզանցանելի առարկութիւն մը պիտի ըլլար, արգելք չէր ըլլար և կը յարգուէր իր Վենետիկցի թեկնածուներուն ճերմակ մորթերէն ու սպիտակ գոյնէն աւելի, Իրենց ամուսնութիւնը, որ թէ և գաղտնի կերպով պիտի կատարուէր բայց երկար ատեն չէր կրնար մնալ իբր գաղտնիք, ակնաջը հասաւ ծեր Պրապանթիօյի, որ ծերակոյտի պատկաւելի ժողովին ներկայացաւ ամբաստանելով Մաւրիտանացի Օթէլլօն թէ իր ունեցած հմայութեան ու կախարդական արուեստով իր գեղեցիկ դստեր, Տեստեմոնայի, սէրը հրապուրած էր իրեն հետ ամուսնանալու համար, ու այս ըրած էր առանց իր կամքին ու հակառակ հիւրասիրութեան պարտականութիւններուն:

Այս ժամանակամիջոցին այնպէս պատահեցաւ որ Վենետիկի կառավարութիւնը Օթէլլոյի անմիջական ծառայութեան պէտք ունեցաւ, լուր հասած ըլլալով թէ Թուրքեր մեծ պատրաստութիւններով նաւարածին մը կազմակերպած են ու շարժած դէպի Լիպրոս կղզին անոր իշխող Վենետիկցիներէն ետ առնելու համար այդ կարեւոր կայանը: Այս ստիպողական հարկին տակ կառավարութիւնը իր աչքերը յառած էր Օթէլլոյի վրայ,

որ միակ յարմար անձն էր Թուրքերու դէմ Կիպրոսի պաշտպանութեան գործը վարելու: Այնպէս որ, Օթէլլօ հիմա ժողովին առջև կանչուած էր ու հոն կը կենար իբր կառավարական մեծ պաշտօնի մը ընտրելի և միեւնոյն ատեն ամբաստանալ մը այնպիսի յանցանքով մը, զոր Վենետիկեան օրէնքը շատ ծանր կը նկատէր:

Եւր Պրապանթիօյի տարիքը և ծերակոյտի մէջ ունեցած դիրքը իր խօսքերը բաւական կշռուն ըրին պատկառելի ժողովին առջև, բայց զրգուած ու զայրացած հայրը իր ամբաստանութիւնները այնպէս անչափաւորութիւնով յառաջ տարաւ և իբրեւ ապացոյց այնպիսի հաւանականութիւններ ու նմանութիւններ բերաւ որ, երբ Օթէլլօ անձնապաշտպանութեան հրաւիրուեցաւ իր սիրոյ գործին պարզ պատմութիւնը միայն ըրաւ, բայց այնպէս անարուեստ պերճախօսութիւնով խօսեցաւ իր սիրահարութեան բոլոր մանրամասնութիւնը, ինչպէս վերը պատմեցինք, և այնպէս վսեմ յստակութիւնով (ճշմարտութեան փաստումով) ըրաւ իր պաշտպանողական բանախօսութիւնը, որ Դուքսը, որ իբր առաջին դատաւոր կը բազմէր, չկրցաւ չխոստովանել թէ այս եղանակով խօսուած պատմութիւն մը իր աղջիկն ալ պիտի սիրաշահէր. և այն դիւթութիւններն ու կախարդութիւնները, զորոնք Օթէլլօ գործածած էր իր սիրաբանութեան մէջ, յայտնի եղան թէ ուրիշ բան մը չէին, բայց միայն մարդերու սիրոյ մէջ գործածած պարկեշտ արուեստները, և միակ կախարդութիւնը զոր գործածած էր, օրիորդի մը ակնաջը սիրաշահելու աստիճան հաճելի պատմութիւն խօսելու կարողութիւնն էր:

Օթէլլոյի յայտարարութիւնը հաստատուեցաւ վկայութիւնով նոյն ինքն Օրիորդ Տեստեմոնայի, որ դատարան ներկայացաւ և իր կեանքին ու կըրթութեան համար հօրը ունեցած պարտականութիւնը խոստովանելով՝ համարձակեցաւ ներողութիւն խնդրել անկէ՝ յայտնելու թէ աւելի բարձր պարտականութիւն մըն ալ ունէր իր տիրոջ ու ամուսնին, ինչպէս իր մայրը բրած էր զինքը (Պրապանթիօն) իր հօրը գերադասելով:

Այլևոր ծերակուտականը չկրնալով պաշտպանել իր դատը, Մաւրիտանացին իրեն կանչեց ցաւաղին արտայայտութիւններով և ստիպողաբար չնորհեց անոր իր աղջիկը, զոր եթէ արգիլել կարենար, ըսաւ, բոլոր սիրտով պիտի հակառակէր չտալու համար Մաւրիտանացիին, և աւելցուց թէ հողին ուրախ էր որ ուրիշ զաւակ մը չունէր, որովհետեւ Տեստեմոնայի այս վարմունքը սորվեցուցած էր իրեն բռնակալ մը ըլլալ և ստնակապեր գնել անոնց իր (Տեստեմոնայի) այս լքումին պատճառով:

(Ծարուհիւն)

ԿԱՐԵՒՈՐ ԾԱՆՈՒՅՈՒՄ

1. Տէրաւ, Խաչն զէլ ընկերը. Սր. Աւետարանի պատմութիւնը խիստ շահեկանօրէն կը պատկերացնէ և կը րացատրէ: Թղթակազմը 5 և լաթակազմը 7 դահեկան: Հայատառ Թուրքերէնն ալ կայ:

2. Ձիւնի երէց Հիւն Կէնսաբէր-Քէնը. Բնիկ Ձիւնացիի մը Բրիստօնէնթիւնը ընդունելուն և իւրեւ Բրիստօնէայ պաշտօնեայ անցուցած օրինակելի և օգտակար կեանքին նկարագրութիւնն է, թղթակազմը 3 և լաթակազմը 4½ դահ: Հայատառ Թուրքերէնն ալ կայ:

3. Պարզ Կէնսաբէր. Պրանսացի նշանաւոր հեղինակ Շարլ Վակնէրի մէկ գործը որ Հայերէնի թարգմանած է Յովն. Հ. Ս. Ալիքսանեան. գին 3½ դահեկան:

4. Մանկերու Բարեկամը. 1 դահ. Հայատառ Թուրքերէնն ալ կայ:

5. Վալար. Հայատառ Թուրքերէն, կը պարունակէ 143 գեղեցիկ քարոզներ, ծանօթ հովիւներէ ու երէցներէ զրուած, թղթակազմը 5 և լաթակազմը 7 դահեկան:

6. Բարեկամը. (Առաջին հատոր) կը պարունակէ Վեր. Ատուֆ Մոնալի, Փրոֆ. Յակոբոս Ճիճիզեանի, Վեր. Փրոֆ. Աղեքսանդր Վիսէի, Վեր. Մանասէ Կ. Փափազեանի, Վեր. Գաւմէ Ապլահատեանի, Վեր. Տոգ. Հ. Ս. Պարնըմի, Վեր. Տոգ. Պ. Ս. Ուէսթքոթի, Վեր. Գ. Մարտիրոս Շմառնեանի, Եպիսկոպոս Ֆիլիփս Պրուքսի, Վեր. Արսէն Շմառնեանի, և Վեր. Տոք. Բ. Չէյմպլըրսի պատուական քարոզները: Թղթակազմը 5 և լաթակազմը 7 դահ:

7. Բարեկամը. (Երկրորդ հատոր). Վեր. Տոգ. Ճ. Ուոչպլըրսի, Վեր. Տոք. Պ. Ֆ. Ուէսթքոթի, Վեր. Տոք. Հ. Ս. Պարնըմի, Վեր. Տոք. Չարլզ Հ. Րիչարտսի, Վեր. Գաւմէ Ապլահատեանի, Վեր. Տոք. Փ. Թ. Ֆորսայթի, Վեր. Փրոֆ. Ֆրէտէրիք Կոտէի, Վեր. Էօմէն Պէրսիէի, Վեր. Տոք. Ճ. Բ. Կրիմի, Վեր. Տոք. Ճ. Ֆ. Հէրիփի, Եպիսկոպոս Ֆիլիփս Պրուք-

սի, Վեր. Տոք. Բ. Չէյմպլըրսի, և Վեր. Տոք. Չ. Կ. Թրէյսիի պատուական քարոզները: Թղթակազմը 5 և լաթակազմը 7 դահեկան:

8. Բարեկամը. Ժամանակակից Թղթակազմը 2½ և լաթակազմը 4 դահ. Հայատառ և Յունատառ Թուրքերէնն ալ կայ:

9. Կէնսաբէր-Քէնը. Առաջին մասը 3 և Երկրորդ մասը 3 դահ: Կը ծախուի: Հայատառ Թուրքերէնն ալ կայ:

10. Բարեկամը. Պատկերազարդ 20 փարայ:

11. Բերական և ընթերցարան ընտիր պատկերազարդ. 4½ դահեկան:

12. Գահաբէր Ժամանակակից համար. Մանաւանդ մանուկներու յարմար օգտակար պատմութիւններու և փոքր քարոզներու հաւաքածոյ մը: Թղթակազմը 2½ և փառակազմը 5 դահ: Հայատառ Թուրքերէնն ալ կայ:

Վերոյիցեալ զրկերուն վաճառման կեդրոնատեղին է Մատթէոսեան գրատուն. Կ. Պոլիս, Ֆինանսըլար Խօզուչու: Կը ծախուին նաև Մայրաքաղաքիս միւս Հայ գրաւաճառներուն քով:

Մեզի շնորհակալութիւնք. Հայ պարտաւիճակ. Պատկերազարդ ու քարտիսաւոր: Տարրական դասընթացք երկամեայ շրջան: Գաւթ Սաչկոնց, Հրատարակութիւն Սիւնեաց գրատուն: Էջ 189, գին 6 դահ:

Յեղի Սիւրը. (Բերթուածներ) Մարտի-Մայիս 1903 թիւ 3. Հրատարակութիւն Արծիւ ժողովրդական գրաւաճառանոցի: Էջ 254, գին 9 դահ:

Առանց դասատուի Ֆրանսերէն սորվիլ փափաքողներուն կը յանձնարարուի Գ. Լուսինեանի Ֆրանսահայ բաղկերքը, ուր ամփոփուած են Ֆրանսերէնի բոլոր ոճերը, ձևերը, դարձուածքներն ու ուսումնները, ինչպէս նաև բոլոր անկանոն բայերուն խոնարհումները: Ճշմարիտ Հայ Լաոս մը Ա. Հատորը 65 դահ. Թղթակազմ, 75 դահ. ընտիր լաթակազմ: Բ. Հատորը սկսած է տպագրուիլ: